

Ziņojums par pētījuma rezultātiem

Vardarbība pret bērnu namos dzīvojošiem bērniem

LATVIJA

“Sexual Violence against Children in Residential Institutions”

(DAPHNE III 2007-2013 Program of the EC, NR. JLS/2007/DAP-1/178/-30-CE-0229207/00-68)

2010

Saturs

Pētījuma novitāte un nozīmība	3
Pētījuma metode	4
Pētījuma dalībnieki	4
Pētījuma instrumentārijs	6
Pētījuma procedūra	9
Datu apstrādes un analīzes metodes	9
Rezultāti un interpretācija	9
Intervijās un fokusa grupās iegūtie rezultāti	40
Intervijas ar jauniešiem, kas uzauguši bērnu namā	40
Fokusa grupa ar ekspertiem	41
Nobeigums un secinājumi	42
Izmantotā literatūra	42

Pētījums veikts projekta „Seksuāla vardarbība pret institūcijās dzīvojošiem bērniem” (“Sexual Violence against Children in Residential Institutions”) ietvaros (DAPHNE III 2007-2013 Programme of the EC, NR. JLS/2007/DAP-1/178/-30-CE-0229207/00-68)

Pētījuma novitāte un nozīmība. Latvijā joprojām ir aktuāla vardarbības pret bērnu tēma, kā arī joprojām salīdzinoši daudz bērnu dzīvo ārpusģimenes aprūpes institūcijās. Pētījums tiek balstīts uz Pasaules veselības organizācijas vardarbības pret bērnu piedāvāto definīciju: vardarbība pret bērnu ir visa veida fiziski un/vai emocionāli neveselīga izturēšanās, seksuāla vardarbība, nolaidība vai nevērīga izturēšanās vai komerciāla vai cita veida izmantošana, kā rezultātā pret bērnu tiek izdarīts dzīvību, drošības, brīvības, cieņas un fiziskās un emocionālās integritātes pārkāpums (WHO, 1999).

Pasaules Veselības organizācija piedāvātā arī definīciju seksuālai vardarbībai pret bērnu, kas arī tiks izmantota šajā pētījumā. Šī definīcija nosaka, ka seksuāla vardarbība ir bērna iesaistīšana seksuālās aktivitātēs, kuras bērns pilnībā neizprot un tāpēc nespēj pieņemt atbilstošus lēmumus vai arī kurām bērns nav pietiekami attīstīts, vai arī, iesaistot bērnu, tiek pārkāpts likums vai sabiedrībā pieņemtās normas. Seksuālo vardarbību pret bērnu pierāda darbība, kas notikusi starp bērnu un pieaugušo vai citu bērnu, kas ir sasniedzis vecumu, kurā spēj uzņemties atbildību, un darbība ir notikusi, lai apmierinātu otrās personas vajadzības. Tā var ietvert, bet neaprobežojas tikai ar to:

- Bērna pārliecināšanu vai piespiešanu uz jebkuru nelikumīgu seksuālu aktivitāti;
- Bērna piespiedu iesaistīšanu prostitūcijā vai citās nelikumīgās seksuālās aktivitātēs;
- Bērnu piespiedu izmantošanu pornogrāfiska rakstura materiālu izveidē (WHO, 1999).

Latvijā kopumā ir aptuveni 2,2 miljoni iedzīvotāju, no kuriem 408,2 tūkstoši ir bērni vecumā no 0 līdz 18 gadiem. Daļa no bērniem dzīvo ārpusģimenes aprūpes iestādēs. Kopš 2006.gada pieaug to bērnu skaits, kuriem ir nepieciešama ārpusģimenes aprūpe: 2006.gadā tie bija 1872, 2007.gadā – 2064, bet 2008.gadā – 2337 bērni. Taču vienlaikus samazinās institūcijās ievietoto bērnu skaits: 2006.gadā tie bija 923, 2007.gadā – 672, bet 2008.gadā – 735 bērni. Pārējie bērni nonāk cita veida ārpusģimenes aprūpē - nodrošināta aprūpe pie aizbildņu, audžuģimenē vai arī tie tiek adoptēti. Kā arī vērojama tendence samazināties ārpusģimenes aprūpes iestādēs dzīvojošo bērnu skaitam: 2004.gadā tie bija 3093, 2005.gadā – 2881, 2006.gadā - 2621, 2007.gadā – 2207, bet 2008.gadā – 2182 bērni.

Latvijā nav vienotas sistēmas, kas uzskaitītu visus reģistrētos vardarbības gadījumus, kā arī Latvijā īpaši netiek izdalīti statistikas dati par bērniem, kas cietuši no vardarbības un dzīvo institūcijās. Tomēr ir pieejami statistikas dati, kas atspoguļo reģistrēto vardarbības gadījumu skaitu ir Valsts policijā reģistrētie noziedzīgi nodarījumi pret nepilngadīgajiem, tiesā izskatīto

lietu skaits un Valsts bērnu tiesības aizsardzības inspekcijā reģistrēto gadījumu skaits. Tādēļ tika veikts pētījums, izvirzot pētījuma jautājumus:

- 1) kāda ir vardarbības pret bērnu izplatība institūcijās dzīvojošiem bērniem?
- 2) kāda ir darbinieku un institūcijās dzīvojošo bērnu izpratne par vardarbību?
- 3) kāda ir rīcība vardarbības pret institūcijās dzīvojošiem bērniem gadījumos?
- 4) kādas ir palīdzības saņemšanas iespējas institūcijās dzīvojošiem bērniem, kuri cietuši no vardarbības?

Pētījuma metode

Pētījuma dalībnieki

Šajā pētījumā tika iesaistīti 128 pētījuma dalībnieki no 13 bērnu namiem visā Latvijā. Pētījuma dalībnieku izlasi veido: 76 bērnu namos dzīvojoši bērni, 42 bērnu nama darbinieki, 5 jauni pieaugušie (20-25 g.v.), kas nesen izstājušies no bērnu nama un 5 eksperti vardarbības pret bērnu un sociālo institūciju jomā.

Bērnu namā dzīvojošo bērnu izlasi veido 76 bērni vecumā no 14-19 gadiem, vidējais vecums 16,37 (SD=1,209). Izlasi iespējams sadalīt divās vecuma grupās: agrīnā pusaudžu vecuma grupa 14-16 g.v. (N=38) un vēlīnā pusaudžu vecuma grupa 17-19 (N=38), (skatīt 2.tabulu). Izlasi veido 37 (48,7%) zēni un 39 (51,3%) meitenes. 26 (34,2%) bērni dzīvo Rīgas bērnu namos, 8 (10,5%) – Latgales reģiona bērnu namos, 15 (19,7%) - Kurzemes reģiona bērnu namos, 14 (18,4%) - Zemgale reģiona bērnu namos un 13 (17,1%) - Vidzemes reģiona bērnu namos (skatīt 1.tabulu).

1.tabula

Aptaujāto respondentu dzimums un sadalījums pa reģioniem			
		Bērni(N=76) N (%)	Darbinieki(N=42) N (%)
Reģions	Rīga	26 (34,2)	16 (38,1)
	Latgale	8 (10,5)	8 (19,0)
	Kurzeme	15 (19,7)	7 (16,7)
	Zemgale	14 (18,4)	8 (19,0)
	Vidzeme	13 (17,1)	3 (7,1)
	Dzimums	Vīriešu	37 (48,7)
Sieviešu		39 (51,3)	40 (95,2)

Respondenti uzrādīja, ka 20 (26,3%) bērnu namā dzīvo no 1 līdz 3 gadiem, 9 (11,8%) - no 3 līdz 6 gadiem, 6 (7,9) - no 6 līdz 9 gadiem, 32 (42,1) - vairāk kā 9 gadus, 8 (10,5%) norādīja, ka neatceras, bet 1 (1,3%) nebija norādījis atbildi. Attiecībā uz izglītību, respondenti uzrādīja, ka 24 (31,6%) mācās pamatskolā, 20 (26,3%) – arodvidusskolā, 27 (35,5%) – vidusskolā, 5 (6,6%) -

speciālā skolā. Neviens no respondentiem nenorādīja, ka vispār neiet nevienā skolā (skatīt 2.tabulu).

2.tabula

Bērnu namā dzīvojošu bērnu vecums, izglītība un nodzīvotais laiks bērnu (N=76)

		N (%)			N (%)
Vecums (gados)			Nodzīvotais laiks bērnu namā		
		14	2 (2,6)	no 1–3 gadiem	20 (26,3)
		15	22 (28,9)	no 3 gadiem līdz 6 gadiem	9 (11,8)
		16	14 (18,4)	no 6 gadiem līdz 9 gadiem	6 (7,9)
		17	24 (31,6)	vairāk kā 9 gadus	32 (42,1)
		18	12 (15,8)	neatceros	8 (10,5)
	19	2 (2,6)			
Vecuma grupa			Izglītība		
	agrīnā pusaudžu vecuma grupa (14-16 g.v.)	38 (50,0)	Pamatskolā		24 (31,6)
	vēlīnā pusaudžu vecuma grupa (17-19 g.v.)	38 (50,0)	Arodvidusskolā		20 (26,3)
			Vidusskolā		27 (35,5)
			Citā – speciālā skola		5 (6,6)
			Es neeju skolā		0

Bērnu nama darbinieku izlasi veido 42 respondenti. Izlases sadalījums pa vecuma grupām: jaunāki par 25 gadiem 1 (2,4%), 25-35 gadi – 8 (19,0%), 36-45 gadi – 16 (38,1%), 46-55 gadi 12 (28,6%) un vecāki par 55 gadiem – 5 (11,9%), (skatīt 1.tabulu). Izlasi veido 40 (95,2%) sievietes un 2 (4,8%) vīrieši. 16 (38,1%) respondentu strādā Rīgas bērnu namos, 8 (19,0%) – Latgales reģiona bērnu namos, 7 (16,7%) - Kurzemes reģiona bērnu namos, 8 (19,0%) - Zemgale reģiona bērnu namos un 3 (7,1%) - Vidzemes reģiona bērnu namos (skatīt 1.tabulu). 32 (76,2%) norādīja, ka bērnu namā strādā kā audzinātāja un 10 (23,8%), ka ieņem citu amatu. Respondenti uzrādīja, ka 22 (52,4%) bērnu namā strādā no 1-5 gadiem, 11 (26,2%) - no 6 līdz 10 gadiem, 4 (9,5) - no 11 gadiem līdz 20 gadiem, 5 (11,9) - vairāk kā 20 gadus. Attiecībā uz izglītību, respondenti uzrādīja, ka 12 (28,6%) ir pamatskolas izglītība, 22 (52,4%) – iegūts bakalaura grāds, 4 (9,5%) – iegūts maģistra grāds, 2 (4,8%) – cita izglītība un 2 (4,8%) uz šo jautājumu nav atbildējuši (skatīt 3.tabulu).

3.tabula

Bērnu nama darbinieku vecums, izglītība, amats un stāžs (N=42)

		N (%)			N (%)
Vecuma grupa			Stāžs		
	> 25	1 (2,4)	1-5		22 (52,4)
	25-35	8 (19,0)	6-10		11 (26,2)
	36-45	16 (38,1)	11-20		4 (9,5)
	46-55	12 (28,6)	<20		5 (11,9)
	< 55	5 (11,9)			
Izglītība			Amats		
	Pamata izglītība	12 (28,6)	Audzinātājs		32 (76,2)
	Bakalaura grāds	22 (52,4)	Cits		10 (23,8)
	Maģistra grāds	4 (9,5)			
	Cita	2 (4,8)			

Pētījumā tika iesaistīti 11 bērnu nami no visas Latvijas. Vidēji vienā institūcijā strādā 29,18 (SD=15,917) darbinieki, no kuriem tiešajā darbā ar bērniem vidēji ir iesaistīti 20,55

(SD=10,202). Vidēji vienā institūcijā dzīvo 34,45 (SD=19,526) bērni. Ne vienā no aptaujātajām institūcijām nedzīvo bērni līdz gada vecumam. Vecumā no 1 līdz 3 gadiem vidēji bērnu namos dzīvo 1,09 (SD=1,514) bērni, vecumā no 4 līdz 6 gadiem 2,55 (SD=2,423), no 7 līdz 10 gadiem 5,27 (SD=3,363), no 11 līdz 14 gadiem 10,00 (SD=9,686), 15-18 gadiem 14,18 (SD=6,631) un vecāki par 19 gadiem 2,09 (SD=2,386). Vidēji mēnesī uz vienu bērnu tiek tērēti 401,00 (SD=135,146) LVL (skatīt 4.tabulu).

4.tabula

Bērnu namu raksturojums (N=11)		
	M	SD
Kopējais darbinieku skaits	29,18	15,917
Ar bērniem strādājošo darbinieku skaits	20,55	10,202
Bērnu skaits	34,45	19,526
Jaunāki par 1 gadu	0,00	0,000
1-3 gadiem	1,09	1,514
4-6 gadiem	2,55	2,423
7-10 gadiem	5,27	3,363
11- 14 gadiem	10,00	9,686
15- 18 gadiem	14,18	6,631
19 – un vecāki	2,09	2,386
Budžets uz vienu bērnu mēnesī 2008.gadā	401,00	135,146

Pētījuma instrumentārijs

(1) “Bērnu victimizācija” (bērnu pašnovērtējuma forma) (“Victimizations of Children”, Child Self-Report Version), M.Sajkowskas izstrādāta aptauja, balstoties uz Juvenile Victimization Questionnaire (Finkelhor, Hamby, Ormrod, & Turner, 2005). Šajā aptaujā ir 20 situāciju apraksti. Pirmās 17.situācijas attiecas uz bērnu pieredzi pēdējo 12 mēnešu laikā un pēdējās trīs, saistītas ar seksuālas vardarbības pieredzi līdz 16 gadu vecumam.

Katra situācija tiek analizēta 1-3 blokos. Katrs jautājums sākas ar situācijas aprakstu, piemēram, Ilzei piespieda nodarboties ar seksu.

Pirmajā blokā tiek jautāts vai respondents zina kādu, kam tā ir noticis, piemēram, Vai pēdējo 12 mēnešu laikā kāds no tev pazīstamiem vienaudžiem ir bijis spiests nodarboties ar seksu vai iesaistīties cita veida seksuālās darbībās? Bērnam ir iespēja izvēlēties vienu no četriem atbilžu variantiem: es nepazīstu nevienu, kuram tā ir noticis, es pazīstu vienu tādu personu, es pazīstu dažas tādas personas un es pazīstu daudz tādu personu. Šis jautājumu bloks ir iekļauts visos situāciju aprakstos, izņemot, 7. situāciju.

Otrajā blokā tiek jautāts vai respondents ir bijis liecinieks tādām situācijām, piemēram, Vai tu kaut reizi esi bijis liecinieks, ka kāds ir bijis spiests nodarboties ar seksu vai iesaistīties cita veida seksuālās darbībās? Bērnam ir iespēja izvēlēties vienu no četriem atbilžu variantiem: ar mani tā nav noticis, ar mani tā notika vienu reizi, ar mani tā ir noticis dažas reizes un ar mani tā ir noticis daudzas reizes. Šis jautājumu bloks ir iekļauts 5., 8., 11. un 15. situācijas aprakstā.

Trešajā blokā tiek jautāts vai respondents ir piedzīvojis tādas situācijas, piemēram, vai pēdējo 12 mēnešu laikā tu esi bijis spiests nodarboties ar seksu vai iesaistīties cita veida seksuālās darbībās? Respondentam ir iespēja izvēlēties vienu no četriem atbilžu variantiem: ar mani tā nav noticis, ar mani tā notika vienu reizi, ar mani tā ir noticis dažas reizes un ar mani tā ir noticis daudzas reizes. Šis jautājumu bloks ir iekļauts visos situāciju aprakstos. Ja respondents ir piedzīvojis šādas situācijas, tad tiek lūgts atbildēt uz vienu vai vairākiem papildjautājumiem: ja tas ir noticis pēdējo 12 mēnešu laikā, kurš to darīja? - iekļauts 5., 6., 8., 11., 12., 13., 14., 15., 18. un 19. situācijas aprakstā; cik vecs bija šis cilvēks? - iekļauts 12, 13, 14, un 15 situācijas aprakstā; vai šis cilvēks bija iereibis (alkohols, narkotikas)? - iekļauts 13. un 15. situācijas aprakstā; vai tu kādam stāstīji par notikušo? - 13, 15, 18, 19 un 20 situācijas aprakstā; ja tā ir noticis, cik tev bija gadu? – 19. un 20. situācijas aprakstā.

Jautājumus iespējams analizēt saskaņā ar D.Finkelhora piedāvāto sadalījumu pa vardarbības veidiem. Viņš izdalīja 5 skalas:

- 1) Tradicionālie noziegumi (TN_B) – 1.,2.,3. un 4. jautājums;
- 2) Emocionāla un fiziska vardarbība pret bērnu no pieaugušo puses (EF_B)– 5. un 6.jautājums;
- 3) Vardarbība no vienaudžiem (VV_B) – 8.,9.,10. un 11.jautājums;
- 4) Seksuāla vardarbība (SV_B) – 12.,13.,14.,15.,16.,17.,18.,19. un 20.jautājums;
- 5) Vardarbības liecinieks (VL_B) – 5., 7., 8.,11. un 15.jautājums.

(2) “Bērnu victimizācija” (aprūpētāju forma) (“Victimizations of Children”, Caregiver Version), M.Sajkowskas izstrādāta aptauja, balstoties uz Juvenile Victimization Questionnaire (Finkelhor, Hamby, Ormrod, & Turner, 2005). Šajā aptaujā ir 18 situāciju apraksti. Tās visas attiecas uz bērnu pieredzi pēdējo 12 mēnešu laikā.

Katrs jautājums sākas ar situācijas aprakstu. piemēram, Dace brauca ar autobusu, kāds no viņas somiņas izzaga naudas maku. Zagli nenokēra un Dace savu naudas maku neatguva.

Pirmajā sadaļā tiek jautāts vai respondents zina kādu bērnu, kuram tā ir noticis, piemēram, vai pēdējo 12 mēnešu laikā kādam no bērniem ir nozagta kāda lieta, piemēram, mugursoma, nauda, pulkstenis, apģērbs vai ritenis, kuru viņš nav atguvis atpakaļ? Respondents atzīmē vienu vairākus atbilžu variantus: nevienam tā nav noticis, esmu pārliecināts, ka tā ir noticis, es pieņemu, ka tas ir noticis un grūti pateikt.

Ja respondents ir izvēlējis pirmo vai ceturto atbildi, tad viņš tiek lūgts pāriet pie nākamā situācijas. Nākamajās sadaļās tiek jautāts - gadījumā, ja šādas situācijas ir notikušas, vai kaut kas tika darīts? Respondentam ir iespēja izvēlēties vienu no četriem atbilžu variantiem: jā, vienmēr, jā, dažreiz, nē, nekad vai grūti pateikt. Pēc tam tiek piedāvāti divi atvērtie jautājumi: Kurš rīkojās? un Kas tika darīts?

Jautājumus iespējams analizēt saskaņā ar D.Finkelhora piedāvāto sadalījumu pa vardarbības veidiem:

- 1) Tradicionālie noziegumi (TN_D) – 1.,2.,3. un 4. jautājums;
- 2) Emocionāla un fiziska vardarbība pret bērnu no pieaugušo puses (EF_D)– 5. un 6.jautājums;
- 3) Vardarbība no vienaudžiem (VV_D) – 8.,9.,10. un 11.jautājums;
- 4) Seksuāla vardarbība (SV_D) – 12.,13.,14.,15.,16., un 17.jautājums;
- 5) Vardarbības liecinieks (VL_D) – 7.jautājums.

(3) „Seksuālās vardarbības situācijas”, (Sajkowska, 2005). Šajā aptaujā tiek piedāvātas situācijas, kas saistītas ar reālu vai potenciālu seksuālu vardarbību, piemēram, citi bērni no bērnu nama ir tev blakus, kad tu izģērbies vai mazgāties. Respondentam Likerta skalā ir jānovērtē, katra situācija, kur 1 nozīmē nē, nekad, 2 - Jā, ik pa laikam, 3 - Jā, dažreiz, 4 - Jā, bieži vai 5 - grūti pateikt. Šo aptauja aizpildīja gan bērnu namos dzīvojošie bērni.

(4) “Bērnu seksuālā uzvedība”, (Sajkowska, 2005). Šajā aptaujā tiek piedāvāti apgalvojumi, kas saistīti ar bērnu seksuālās uzvedības veidiem vecumā no 3-6 gadiem, piemēram, skatās uz saviem dzimumorgāniem un salīdzina ar vienaudžu dzimumorgāniem. Respondentam Likerta skalā ir jānovērtē, katrs apgalvojums, kur 1 nozīmē tā ir normāla, veselīga uzvedība, 2 - ir vērts satraukties, nepieciešams pievērst lielāku uzmanību, 3 - ļoti iespējams, ka tās ir seksuālas vardarbības sekas vai 4 - grūti pateikt. Šo aptauja aizpildīja tikai bērnu nama darbinieki.

(5) “Palīdzība un atbalsts bērniem”, (Sajkowska, 2005). Šajā aptaujā tiek piedāvātas dažādas situācijas, kad bērnam varētu būt nepieciešama palīdzības, piemēram, skolasbiedrs ir vardarbīgs pret viņu. Šie paši situāciju apraksti ir pielāgoti bērnu izlasei, piemēram, tevi terorizē vai kaitina tavi skolas biedri. Respondentam Likerta skalā ir jānovērtē, katra situācija, kur 1 nozīmē noteikti saņems palīdzību, 2 - visticamāk saņems palīdzību, 3 - visticamāk nesaņems palīdzību 4 - noteikti nesaņems palīdzību vai 5 - grūti pateikt. Šo aptauja aizpildīja gan bērnu namos dzīvojošie bērni, gan bērnu nama darbinieki.

(6) “Attieksme pret seksuāliem kontaktiem”, (Sajkowska, 2005). Šajā aptaujā tika piedāvāti apgalvojumi, kas saistīti ar seksuālām attiecībām, piemēram, vienmēr ir vajadzīga partnera piekrišana, lai nodarbotos ar seksu. Respondentam Likerta skalā ir jānovērtē, katra situācija, kur 1 noteikti jā, 2 - visticamāk jā, 3 - visticamāk nē, 4 - noteikti nē, vai 5 - grūti pateikt. Šo aptauja aizpildīja gan bērnu namos dzīvojošie bērni, gan bērnu nama darbinieki.

(7) „Situācijas bērnu namā”, (Sajkowska, 2005). Šo aptauja tika lūgts aizpildīt bērnu namu vadītājiem. Aptauja satur jautājumus, kas palīdz izprast vispārīgo situāciju (bērnu skaits, vecums, darbinieku skaits u.c., kā arī bērnu nama pieredzi saistībā ar vardarbības gadījumu risināšanu.

(8) Strukturēta intervija ar jauniem pieaugušajiem, kas nesen atstājuši bērnu namu. Intervijas mērķis ir labāk izprast vardarbību pret bērnu namos dzīvojošiem bērniem. Intervijas laikā tika uzdoti jautājumi par šādām tēmām: Dzīves vēsture, attiecības ar ģimeni un citiem tuviem cilvēkiem; institūcijas ikdienas rutīna; attiecības starp vecākiem un jaunākiem bērniem institūcijā; risks tikt pakļautam vardarbībai un zināšanas par seksuālām tēmām; drošība un aizsardzība.

(9) Strukturēta intervija fokusa grupa veidā ar ekspertiem vardarbības pret bērnu un sociālo institūciju jomā. Fokusa grupas mērķis ir noskaidrot kā sistēmas pārvaldītājs un veidotājs redz situāciju. Fokusa grupas laikā tika uzdoti jautājumi par šādām tēmām: bērnu nama vides raksturojums; izpratne par vardarbības pret bērnu definēšanu; vardarbības pret bērnu izplatība, vardarbības pret bērnu riska faktori; rīcība vardarbības pret bērnu gadījumā; labā prakse.

Pētījuma procedūra

Pētījuma dati tika vākti bērnu namos, aptaujājot bērnu namā strādājošos darbiniekus un dzīvojošos bērnus. Gan darbinieki, gan bērni anketas aizpildīja individuāli. Anketu pildīšanas laikā bija pieejams anketētājs, kas varēja atbildēt uz neskaidriem jautājumiem. Intervijas tika sarunātas individuāli. Tās notika piemērotās telpās intervējamajam izdevīgā laikā. Fokusa grupas tika organizētas atbilstošās telpās un ekspertiem piemērotās laikā.

Datu apstrādes un analīzes metodes: datu kvantitatīvajā apstrādē izmantota SPSS programmas 16.versija. Intervijās un fokusa grupās iegūtā informācijas analīzē tika izmantotas kvalitatīvās datu analīzes metodes, kas balstītas uz kontentanalīzes pamatprincipiem.

Rezultāti un interpretācija

Lai atbildētu uz pētījuma jautājumu **kāda ir vardarbības pret bērnu izplatība institūcijās dzīvojošiem bērniem tika analizēti dati, kas iegūti „Bērnu viktimizācijas aptaujā”** - bērnu un aprūpētāju versijās un aptaujā „Seksuālās vardarbības situācijas”.

5.tabula

Vardarbības veidos bērnu un darbinieku uzrādītā vardarbības pieredze (N=76)

	Bērni	Darbinieki	Bērni uzrāda citus cietušos
	N (%)	N (%)	N (%)
Tradicionāli noziegumi	54 (71,1)	17 (40,5)	61 (80,3)
Emocionāla un/vai fiziska vardarbība	23 (30,3)	2 (4,8)	40 (52,6)
Vardarbība no vienaudžiem	29 (38,2)	13 (31,0)	54 (71,1)
Seksuāla vardarbība			
visi jautājumi	33 (43,4)	-	47 (61,8)
pielīdzināti jautājumi	23 (30,3)	9 (21,4)	-
Vardarbības liecinieks			
visi jautājumi	40 (52,6)	-	-
pielīdzināti jautājumi	22 (28,9)	2 (4,8)	-

* p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001

Tradicionālo noziegumu apakšskalā ir iekļauti jautājumi – situācijas, kas ļauj konstatēt bērnu vardarbības pieredzi attiecībā uz apzagsānu, aplaupīšanu, vandālismu un pret sevi vērstu uzbrukumu ar ieroci. Datu analīze liecina, ka 54 (71,1%) bērni uzrāda, ka cietuši no tradicionāliem noziegumiem pēdējo 12 mēnešu laikā, 61 (80,3%) bērns uzrāda, ka zina kādu ar kuru tā ir noticis, savukārt 17 (40,5%) bērnu nama darbinieki uzrāda, ka zina kādu bērnu ar kuru tā ir noticis, (skatīt 5.tabulu). Tradicionālo noziegumu apakšskalā netika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības bērnu uzrādītajai vardarbības pieredzei un vecuma grupai ($\chi^2=0,256$, n.s.), kā arī netika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības bērnu uzrādītajai vardarbības pieredzei un dzimumam ($\chi^2=0,129$, n.s.), (skatīt 6.tabulu).

6.tabula

		Bērnu vardarbības pieredzes biežums atkarībā no vecuma un dzimuma (N=76)							
				Vecuma grupa		χ^2	Dzimums		χ^2
				14-16	17-18		S	V	
Tradicionālie noziegumi	nav cietis	N (%)	10 (45.5)	12 (54.5)	0,256	12 (54.5)	10 (45.5)	0,129	
	ir cietis	N (%)	28 (51.9)	26 (48.1)		27 (50.0)	27 (50.0)		
Emoc. un fiziska vardr.	nav cietis	N (%)	28 (52.8)	25 (47.2)	0,561	28 (52.8)	25 (47.2)	0,161	
	ir cietis	N (%)	10 (43.5)	13 (56.5)		11 (47.8)	12 (52.2)		
Vardarb. no vienaudžiem	nav cietis	N (%)	24 (51.1)	23 (48.9)	0,056	26 (55.3)	21 (44.7)	0,790	
	ir cietis	N (%)	14 (48.3)	15 (51.7)		13 (44.8)	16 (55.2)		
Seksuāla vardarbība	nav cietis	N (%)	24 (55.8)	19 (44.2)	1,339	16 (37.2)	27 (62.8)	7,888*	
	ir cietis	N (%)	14 (42.4)	19 (57.6)		23 (69.7)	10 (30.3)		
Vardarbības liecinieks	nav cietis	N (%)	20 (55.6)	16 (44.4)	0,844	18 (50.0)	18 (50.0)	0,047	
	ir cietis	N (%)	18 (45.0)	22 (55.0)		21 (52.5)	19 (47.5)		

* p < 0,05;

Tradicionālo noziegumu apakšskalā ir iekļauts jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar apzagsānu - 35 (46,1%) bērni uzrāda, ka viņi nav apzagti pēdējo 12 mēnešu laikā, 27 (35,5%) - ka ar viņiem tā ir noticis vienu reizi un 14 (18,4%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes (skatīt 7.tabulu). Savukārt, 11 (26,2%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu apzagts, 11 (26,2%) darbinieki uzrāda 24 bērnus par kuriem ir pārliecināti, ka ar viņiem tā ir noticis, bet 4 (9,5%) uzrāda 7 bērnus attiecībā uz kuriem viņi pieņem, ka tā ir noticis un 16 (38,1%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no apzagsānas, atbildes sniedza 23 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka bērna apzagsāna gadījumā 17 (73,9%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja audzinātāju, 13 (56,5%) - iestādes vadītāju, 9 (39,1%) – sociālo darbinieku, 6 (26,1%) – auklīti, bet 1 (4,3%) norādīja, ka iesaistīja citu speciālistu, nekonkretizējot kādu (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas bērna apzagsānas gadījumā, atbildes sniedza 18 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka bērna apzagsāna gadījumā 14 (77,8%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 8 (44,4%) – ziņoja policijai, 2 (11,1%) – iesaistīja sociālo darbinieku, 2 (11,1%) – rīkoja grupas sapulci, 1 (5,6%) – rakstīja ziņojumu par notikušo, 1 (5,6%) - iesaistīja iestādes vadītāju, 1 (5,6%) –

aptauļāja lieciniekus, 1 (5,6%) meklēja vainīgi un 1 (5,6%) darbinieks norāda, ka bērnu nams kompensēja bērna zaudējumu (skatīt 10.tabulu). Datu analīze parāda, ka 29 (38,2%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu apzagts pēdējo 12 mēnešu laikā, 24 (31,6%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 18 (23,7%) – ka zina tādus dažus bērnus un 5 (6,6%) – zina daudzus tādus bērnus (skatīt 11.tabulu).

7.tabula

Vardarbības situācijās bērnu uzrādītā vardarbības pieredze (N=76)

	Atbildes				Nav atbildes N (%)
	Nav noticis N (%)	Vienu reizi N (%)	Dažas reizes N (%)	Daudzas reizes N (%)	
Tradicionāli noziegumi					
Zagšana	35 (46.1)	27 (35.5)	14 (18.4)	0	0
Laupīšana	71 (93.4)	2 (2.6)	3 (3.9)	0	0
Vandālisms	48 (63.2)	17 (22.4)	10 (13.2)	1 (1.3)	0
Uzbrukums ar ieroci	67 (88.2)	7 (9.21)	1 (1.3)	1	0
Emocionāla/fiziska vardarbība					
Fiziska vd no pieaugušā	63 (82.9)	7 (9.2)	3 (3.9)	1 (1.3)	2 (2.6)
Emocionāla vd no pieaugušā	55 (72.4)	6 (7.9)	10 (13.2)	4 (5.3)	1 (1.3)
Vardarbība no vienaudžiem					
Vienaudža uzbrukums	60 (78.9)	11 (14.5)	2 (2.6)	0	3 (3.9)
Bandas uzbrukums	70 (92.1)	2 (2.6)	2 (2.6)	1 (1.3)	1 (1.3)
VD randiņa laikā	66 (86.8)	6 (7.9)	1 (1.3)	2 (2.6)	1 (1.3)
Emoc./ fiz. vd no vndž	52 (68.4)	11 (14.5)	6 (7.9)	2 (2.6)	5 (6.6)
Seksuāla vardarbība					
Seksuāla izrādīšanās	63 (82.9)	8 (10.5)	3 (3.9)	1 (1.3)	1 (1.3)
Seksuāla vd no vienaudžiem	68 (89.5)	4 (5.3)	0	3 (3.9)	1 (1.3)
Verbāla seksuāla aizskaršana	64 (84.5)	8 (10.5)	1 (1.3)	2 (2.6)	1 (1.3)
Izvarošana vai tās mēģinājums	65 (85.5)	5 (6.6)	2 (2.6)	1 (1.3)	3 (3.9)
Kiberseksuālā vd	70 (92.1)	3 (3.9)	1 (1.3)	2 (2.6)	0
Prostitūcija	75 (98.7)	1 (1.3)	0	0	0
Seksuāla fiziska aizskaršana	71 (93.4)	1 (1.3)	1 (1.3)	3 (3.9)	0
Dzimumakts ar pieaugušo	59 (77.6)	10 (13.2)	3 (3.9)	3 (3.9)	1 (1.3)
Kails fotografēts vai filmēts	71 (93.4)	2 (2.6)	2 (2.6)	0	1 (1.3)
Vardarbības liecinieki					
Pieaugušo savstarpējās vd liecinieki	52 (68.4)	10 (13.2)	10 (13.2)	2 (2.6)	1 (1.3)
Fiziska vd no pieaugušā liecinieki	61 (80.3)	10 (13.2)	5 (6.6)	0	0
Vienaudžu uzbrukuma liecinieki	39 (51.3)	17 (22.4)	16 (21.1)	2 (2.6)	2 (2.6)
Emoc./fiz. vd no vndž. liecinieki	47 (61.8)	15 (19.7)	11 (14.5)	3 (3.9)	0
Izvarošanas vai mēģinājuma liec.	71 (93.4)	1	2 (2.6)	1 (1.3)	1 (1.3)

Tradicionālo noziegumu apakšskālā ir iekļauts arī jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar aplaupīšanu - 71 (93,4%) bērni uzrāda, ka viņi nav aplaupīti pēdējo 12 mēnešu laikā, 2 (2,6%) - ka ar viņiem tā ir noticis vienu reizi un 3 (3,9%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes (skatīt 7.tabulu). Savukārt, 27 (64,3%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu aplaupīts, 2 (4,8%) darbinieki uzrāda 2 bērnus par kuriem ir pārliecināti, ka ar viņiem tā ir noticis, bet 4 (9,5%) uzrāda 13 bērnus attiecībā uz kuriem viņi pieņem, ka tā ir noticis un 10 (23,8%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no laupīšanas, atbildes sniedza 8 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka bērna aplaupīšanas gadījumā 7 (87,5%) darbinieki

norādīja, ka iesaistīja audzinātāju, 5 (11,9%) - iestādes vadītāju, 3 (7,1%) – auklīti, 3 (7,1%) – sociālo darbinieku, bet 1 (2,4%), ka iesaistīja citu speciālistu nekonkretizējot kādu (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas bērna aplaupīšanas gadījumā, atbildes sniedza 5 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka bērna aplaupīšanas gadījumā 2 (40,0%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 2 (40,0%) – ziņoja policijai, 1 (20,0%) – pārrunāja notikušo ar vainīgo, 1 (20,0%) – risināšanā iesaistīja skolu (skatīt 10.tabulu). Datu analīze parāda, ka 54 (71,1%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu aplaupīts pēdējo 12 mēnešu laikā, 16 (21,1%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 5 (6,6%) – ka zina tādus dažus bērnus un 1 (1,3%) – zina daudzus tādus bērnus (skatīt 11.tabulu).

8.tabula

Vardarbības situācijās darbinieku uzrādītā bērnu vardarbības pieredze (N=42)

	Nav noticis N (%)	Atbildes								Grūti pateikt N (%)
		Esmu pārliecināts, ka tā notika				Es pieņemu, ka tas ir noticis				
		Darbinieki N (%)	Bērnu skaits N	M	SD	Darbinieki N (%)	Bērnu skaits N	M	SD	
Tradicionāli noziegumi										
Zagšana	11 (26.2)	11 (26.2)	24	2.18	1.47	4 (9.5)	7	1.75	0.50	16 (38.1)
Laupīšana	27(64.3)	2 (4.8)	2	1.00	0.00	4 (9.5)	13	3.25	2.06	10 (23.8)
Vandālisms	22(52.4)	5 (11.9)	12	2.40	0.54	2 (4.8)	11	5.50	0.70	13 (31.0)
Uzbrukums ar ieroci	33 (78.6)	0	0	0	0	1 (2.4)	1	1.00	-	8 (19.0)
Emoc./fiziska vd.										
Fiziska vd no pieaugušā	27 (64.3)	1 (2.4)	1	1,00	-	3 (7.1)	4	1.33	0.57	11 (26.2)
Emoc. vd no pieaugušā	17 (40.5)	1 (2.4)	2	2.00	-	4 (9.5)	10	2.50	1.00	20 (47.66)
Vardarbība no vndž.										
Vienaudžu uzbrukums	12 (28.6)	8 (19.0)	14	1.75	0.70	7 (16.7)	20	2.86	1.57	15 (35.7)
Bandas uzbrukums	27 (64.3)	2 (4.8)	2	1.00	0.00	1 (2.4)	2	2,00		12 (28.6)
VD randiņa laikā	20 (47.6)	0	0	0	0	2 (4.8)	2	1.00	0.00	20 (47.6)
Emoc./fiziska vd no vndž	17 (40.5)	8 (19.0)	20	2.50	1.85	6 (14.3)	18	3.00	3.52	12 (28.6)
Seksuāla vardarbība										
Seksuāla atkailināšanās	26 (61.9)	2 (4.8)	4	2.00	0.00	1 (2.4)	1	1.00	-	13 (31.0)
Seksuāla vd no vndž	23 (54.8)	4 (9.5)	6	1.50	0.57	3 (7.1)	4	1,33	0.57	12 (28.6)
Verbāla seks. aizskaršana	18 (42.9)	5 (11.9)	9	1.80	0.83	2 (4.8)	4	2.00	1.41	16 (38.1)
Izvarošana vai mēģinājums	25 (59.5)	1 (2.4)	1	1.00	-	2 (4.8)	3	1.50	0.70	13 (31.0)
Kiberseksuālā vd	20 (47.6)	1 (2.4)	1	1.00	-	1 (2.4)	1	1.00		19 (45.2)
Prostitūcija	17 (40.5)	1 (2.4)	5	5.00	-	6 (14.3)	12	2.00	1.09	17 (40.5)
Vardarbības liecinieks										
Pieaugušo vd liecinieks	17 (40.5)	2 (4.8)	5	2.50	2.12	5 (11.9)	15	3.00	1.41	18 (42.9)

Tāpat šajā apakšskalā ir iekļauts jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar vandālismu (viņam piederoši lietu sabojāšanu). 48 (63,2%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav piedzīvojuši pret sevi vērstu vandālismu, 17 (22,4%) - ka ar viņiem tā ir noticis vienu reizi, 10 (13,2%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes un 1 (1,3%) norāda, ka ar viņu tā ir noticis daudzas reizes (skatīt 7.tabulu). Savukārt, 22 (52,4%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu cietis no vandālisma, 5 (11,9%) darbinieki uzrāda 12 bērnus par kuriem ir pārliecināti, ka ar viņiem tā ir noticis, bet 2 (4,8%) uzrāda 11 bērnus attiecībā uz kuriem viņi pieņem, ka tā ir noticis un 13 (31,0%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika

iesaistīti, ja bērns ir cietis no pret sevi vērstu vandālismu, atbildes sniedza 12 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka pret bērnu vērsta vandālisma gadījumā 12 (100,0%) darbinieki uz šo jautājumu atbildējušie darbinieki norādīja, ka iesaistīja audzinātāju, 7 (58,3%) – sociālo darbinieku, 7 (58,3%) - iestādes vadītāju, 2 (16,7%) – auklīti, 1 (8,3%) – medicīnas darbinieku, bet 1 (4,3%), ka iesaistīja citu speciālistu nekonkretizējot kādu (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas pret bērnu vērsta vandālisma gadījumā, atbildes sniedza 11 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka pret bērnu vērsta vandālisma gadījumā 8 (72,7%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja notikušo ar vainīgo, 6 (54,5%) –, pārrunāja ar cietušo notikušo, 4 (36,4%) – vainīgais cietušajam kompensēja zaudējumu 1 (9,1%) – rakstīja ziņojumu par notikušo, 1 (9,1%) - iesaistīja iestādes vadītāju un 1 (9,1%) – aptaujāja lieciniekus (skatīt 10.tabulu). Datu analīze parāda, ka 37 (48,7%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu cietis no vandālisma pēdējo 12 mēnešu laikā, 21 (27,6%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 15 (19,7%) – ka zina tādus dažus bērnus un 2 (2,6%) – zina daudzus tādus bērnus, kā arī 1 (1,3%) nav atbildējuši uz šo jautājumu (skatīt 11.tabulu).

9.tabula

Darbinieku uzrādītie profesionāli, kuri iesaistījās vardarbības gadījuma risināšanā							
	N (%)	Audzināt. N (%)	Auklīte N (%)	Soc.darb. N (%)	Med.darb. N (%)	Vadītājs N (%)	Cits N(%)
Tradicionāli noziegumi							
Zagšana	23 (54.8)	17 (73.9)	6 (26.1)	9 (39.1)	0	13 (56.5)	1 (4.3)
Laupīšana	8 (19.0)	7 (87.5)	3 (7.1)	3 (7.1)	0	5 (11.9)	1 (2.4)
Vandālisms	12 (28.6)	12 (100.0)	2 (16.7)	7 (58.3)	1 (8.3)	7 (58.3)	1 (8.3)
Uzbrukums ar ieroci	2 (4.8)	1 (50.0)	1 (50.0)	2 (100.0)	1 (50.0)	1 (2.4)	0
Emoc./fiziska vd.							
Fiziska vd no pieaugušā	6 (14.3)	3 (50.0)	1 (16.7)	4 (66.7)	2 (33.3)	5 (83.3)	1 (16.7)
Emoc. vd no pieaugušā	8 (19.0)	6 (75.0)	3 (37.5)	4 (50.0)	2 (25.0)	2 (25.0)	3 (7.1)
Vardarbība no vndž.							
Vienaudžu uzbrukums	20 (47.6)	15 (75.0)	7 (35.0)	11 (55.0)	3 (15.0)	7 (35.0)	2 (10.0)
Bandas uzbrukums	3 (7.1)	1 (33.3)	1 (33.3)	0	0	2 (66.7)	0
VD randiņa laikā	2 (4.8)	2 (100.0)	2 (100.0)	1 (50.0)	0	0	0
Emoc./fiziska vd no vndž	17 (40.5)	16 (94.1)	5 (29.4)	10 (58.8)	4 (23.5)	10 (58.8)	2 (11.8)
Seksuāla vardarbība							
Seksuāla atkailināšanās	3 (7.1)	3 (100.0)	1 (33.3)	3 (100.0)	10 (33.3)	2 (4.8)	0
Seksuāla atkailināšanās	6 (14.3)	5 (83.3)	1 (16.7)	4 (66.7)	3 (50.0)	3 (50.0)	0
Seksuāla vd no vndž	8 (19.0)	5 (62.5)	3 (37.5)	4 (50.0)	3 (37.5)	2 (25.0)	2 (25.0)
Verbāla seks. aizskaršana	4 (9.5)	4 (100.0)	1 (25.0)	4 (100.0)	4 (100.0)	3 (75.0)	4 (100.0)
Izvarošana vai mēģinājums	3 (7.1)	1 (33.3)	3 (100.0)	3 (100.0)	2 (66.7)	0	0
Kiberseksuālā vd	7 (16.7)	6 (85.7)	4 (57.1)	7 (100.0)	4 (57.1)	3 (42.9)	0
Prostitūcija	8 (19.0)	1 (12.5)	1 (12.5)	5 (62.5)	1 (12.5)	1 (12.5)	4 (50.0)
Vardarbības liecinieks							
Pieaugušo vd liecinieks	8 (19.0)	1 (12.5)	1 (12.5)	5 (62.5)	1 (12.5)	1 (12.5)	4 (50.0)

Kā pēdējais traumatisko notikumu apakšskalā ir iekļauts jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar uzbrukumu viņam ar ieroci. 67 (88,2%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav piedzīvojuši pret sevi vērstu uzbrukumu ar ieroci, 7 (9,2%) - ka ar viņiem tā ir noticis vienu reizi, 1 (1,3%) - ka ar viņu tā ir noticis dažas reizes un 1 (1,3%) norāda, ka ar viņu tā ir noticis daudzas reizes (skatīt 7.tabulu). Savukārt, 33 (78,6%) darbinieki norāda, ka nezina

nevienu bērnu, kuram pēdējo 12 mēnešu laikā būtu kāds uzbrucis ar ieroci un 1 (2,4%) darbinieks uzrāda 1 bērnu attiecībā uz kuru viņš pieņem, ka tā ir noticis, bet 8 (19,0%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no apzagsšanas, atbildes sniedza 2 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka gadījumā, ja noticis uzbrukums bērnam ar ieroci 2 (100,0%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja sociālo darbinieku, 1 (50,0%) – auklīti, 1 (50,0%) - audzinātāju, 1 (50,0%) – medicīnas darbinieku, bet 1 (50,0%) - iestādes vadītāju (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns cietis no uzbrukuma ar ieroci, atbildes sniedza 1 darbinieks. Datu analīzē tika noskaidrots, ka ja bērns cietis no uzbrukuma ar ieroci, tad 1 (100,0%) darbinieks norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo un 1 (100,0%) – ziņoja policijai (skatīt 10.tabulu). Datu analīze parāda, ka 59 (77,6%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kuram būtu kāds uzbrucis ar ieroci pēdējo 12 mēnešu laikā, 12 (15,8%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 2 (2,6%) – ka zina tādus dažus bērnus un 2 (2,6%) – zina daudzus tādus bērnus, kā arī 1 (1,3%) nav atbildējis uz šo jautājumu (skatīt 11.tabulu).

10.tabula

Darbinieku uzrādītās veiktās darbības tradicionālo noziegumu gadījumā

	Conventional crime			
	Zagšana (N=18, (42,9%))	Laupīšana (N=5, (11,9%))	Vandālisms (N=11, (26,2%))	Uzbruk. ar ieroci (N=1, (2,4%))
Pārrunas ar cietušo	14 (77.8)	2 (40.0)	6 (54.5)	1 (100.0)
Ziņo policijai	8 (44.4)	2 (40.0)		1 (100.0)
Iesaista sociālo darbinieku	2 (11.1)			
Raksta ziņojumu	1 (5.6)		1 (9.1)	
Iesaista vadītāju	1 (5.6)		1 (9.1)	
Pārrunas ar lieciniekiem	1 (5.6)		1 (9.1)	
Grupās sapulce	2 (11.1)			
Meklē vainīgo	1 (5.6)			
B/n kompensē zaudējumu	1 (5.6)			
Pārrunas ar vainīgo		1 (20.0)	8 (72.7)	
Sazinās ar skolu		1 (20.0)		
Vainīgais kompensē			4 (36.4)	

Emocionālas un/vai fiziskas vardarbības apakšskalā ir iekļauti jautājumi – situācijas, kas ļauj konstatēt bērnu vardarbības pieredzi attiecībā uz emocionālu un fizisku vardarbību no aprūpētājiem. Datu analīze liecina, ka 23 (30,3%) bērni uzrāda, ka cietuši no emocionālas un/vai fiziskas vardarbības no aprūpētājiem pēdējo 12 mēnešu laikā, 40 (52,6%) bērni uzrāda, ka zina kādu ar kuru tā ir noticis, savukārt 2 (4,8%) bērnu nama darbinieki uzrāda, ka zina kādu bērnu ar kuru tā ir noticis (skatīt 5.tabulu). Emocionālas un/vai fiziskas vardarbības apakšskalā netika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības bērnu uzrādītajai vardarbības pieredzei un vecuma grupai ($\chi^2=0,561$, n.s.), kā arī netika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības bērnu uzrādītajai vardarbības pieredzei un dzimumam ($\chi^2=0,161$, n.s.), (skatīt 6.tabulu).

Vardarbības situācijās bērnu uzrādītie citi bērni kā cietušie (N=76)

	Atbildes				Nav atbildes N (%)
	Nezinu N (%)	Zinu vienu N (%)	Zinu dažus N (%)	Zinu daudzus N (%)	
Tradicionāli noziegumi					
Zagšana	29 (38.2)	24 (31.6)	18 (23.7)	5 (6.6)	0
Laupīšana	54 (71.1)	16 (21.1)	5 (6.6)	1 (1.3)	0
Vandālisms	37 (48.7)	21 (27.6)	15 (19.7)	2 (2.6)	1 (1.3)
Uzbrukums ar ieroci	59 (77.6)	12 (15.8)	2 (2.6)	2 (2.6)	1 (1.3)
Emoc./fiziska vardarbība					
Fiziska vd no pieaugušā	53 (69.7)	16 (21.1)	4 (5.3)	3 (3.9)	0
Emocionāla vd no pieaugušā	44 (57.9)	14 (18.4)	10 (13.2)	7 (9.2)	1 (1.3)
Vardarbība no vienaudžiem					
Vienaudža uzbrukums	34 (44.7)	16 (21.1)	17 (22.4)	9 (11.8)	0
Bandas uzbrukums	58 (76.3)	12 (15.8)	3 (3.9)	2 (2.6)	1 (1.3)
VD randiņa laikā	64 (84.2)	8 (10.5)	4 (5.3)	0	0
Emoc./ fiz. vd no vndž	47 (61.8)	13 (17.1)	13 (17.1)	3 (3.9)	0
Seksuāla vardarbība					
Seksuāla izrādīšanās	63 (82.9)	7 (9.2)	3 (3.9)	3 (3.9)	0
Seksuāla vd no vienaudžiem	68 (89.5)	4 (5.3)	2 (2.6)	1 (1.3)	1 (1.3)
Verbāla seksuāla aizskaršana	61 (80.3)	12 (15.8)	0	2 (2.6)	1 (1.3)
Izvarošana vai tās mēģinājums	66 (86.8)	7 (9.2)	1 (1.3)	1 (1.3)	1 (1.3)
Kiberseksuālā vd	64 (84.2)	8 (10.5)	3 (3.9)	1 (1.3)	0
Prostitūcija	61 (80.3)	8 (10.5)	7 (9.2)	0	0
Seksuāla fiziska aizskaršana	69 (90.8)	4 (5.3)	3 (3.9)	0	0
Dzimumakts ar pieaugušo	43 (56.6)	12 (15.8)	12 (15.8)	9 (11.8)	0
Kails fotografēts vai filmēts	67 (88.2)	8 (10.5)	1 (1.3)	0	0

Emocionālas un/vai fiziskas vardarbības apakšskalā ir iekļauts jautājums, kas uzrāda bērna fiziskās vardarbības pieredzi no pieaugušā. 63 (82,9%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav cietuši no fiziskas vardarbības no aprūpētājiem, 7 (9,2%) - ka ar viņiem tā ir noticis vienu reizi, 3 (3,9%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes un 1 (1,3%) bērns uzrādīja, ka ar viņu tā ir noticis daudzas reizes, bet 2 (2,6%) bērni uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). Kā vardarbības veicēju 11 (14,5%) bērni no visiem bērniem uzrādīja ģimenes locekli, 3 (3,9%) skolotāju, 2 (2,6%) bērnu nama aprūpētāju un 2 (2,6%) nekonkretizēja vardarbības veicēju (skatīt 12.tabulu). Savukārt, 27 (64,3%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu cietis no fiziskas vardarbības no pieaugušā, 1 (2,4%) darbinieks uzrāda 1 bērnu par kuru ir pārliecināts, ka ar viņu tā ir noticis, bet 3 (7,1%) uzrāda 4 bērnus attiecībā uz kuriem viņi pieņem, ka tā ar viņiem ir noticis un 11 (26,2%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no fiziskas vardarbības no pieaugušā, atbildes sniedza 6 darbinieki. Datu analizē tika noskaidrots, ka bērna, ja bērns cietis no fiziskas vardarbības no pieaugušā, tad 5 (83,3%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja iestādes vadītāju, 4 (66,7%) - sociālo darbinieku, 3 (50,0%) – audzinātāju, 2 (33,3%) – medicīnas darbinieku, 1 (16,7%) – auklīti, bet 1 (16,7%), ka iesaistīja citu speciālistu nekonkretizējot kādu (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir cietis no fiziskas vardarbības no pieaugušā, atbildes sniedza 3 darbinieki.

Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir cietis no fiziskas vardarbības no pieaugušā 1 (33,3%) darbinieks norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 1 (33,3%) – ziņoja policijai, 1 (33,3%) - iesaistīja iestādes vadītāju un 1 (33,3%) – norāda, ka notikušais tika pārrunāts ar vainīgo (skatīt 13.tabulu). Datu analīze parāda, ka 53 (69,7%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu pēdējo 12 mēnešu laikā cietis no fiziskas vardarbības no pieaugušā, 16 (21,1%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 4 (5,3%) – ka zina tādus dažus bērnus un 3 (3,9%) – zina daudzus tādus bērnus (skatīt 11.tabulu).

12.tabula

Bērnu uzrādītie vardarbības veicēji emocionālās un fiziskās vardarbības no pieaugušā apakšskalā

	Vardarbības veicēji				
	Ģimenes loceklis N (%)	Skolotājs N (%)	Aprūpētājs N (%)	Cits N (%)	Nav atbildes N (%)
Fiziska vardarbība.	11 (14.5)	3 (3.9)	2 (2.6)	2 (2.6)	58 (76.3)
Emocionāla vardarbība	7 (9.2)	5 (6.6)	4 (5.3)	6 (7.9)	54 (71.1)

Emocionālas un/vai fiziskas vardarbības apakšskalā ir iekļauts arī jautājums, kas uzrāda bērna emocionālās vardarbības pieredzi no pieaugušā. 55 (72,4%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav cietuši no emocionālas vardarbības no pieaugušajiem, 6 (7,9%) - ka ar viņiem tā ir noticis vienu reizi, 10 (13,2%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes un 4 (5,3%) bērni uzrādīja, ka ar viņiem tā ir noticis daudzas reizes, bet 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). Kā vardarbības veicēju 7 (9,2%) bērni no visiem bērniem uzrādīja ģimenes locekli, 5 (6,6%) skolotāju, 4 (5,3%) bērnu nama aprūpētāju un 6 (7,9%) nekonkretizēja vardarbības veicēju (skatīt 12.tabulu). Savukārt, 17 (40,5%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu cietis no emocionālas vardarbības no pieaugušā, 1 (2,4%) darbinieks uzrāda 2 bērnus par kuriem ir pārliecināts, ka ar viņiem tā ir noticis, bet 4 (9,5%) uzrāda 10 bērnus attiecībā uz kuriem viņi pieņem, ka ar viņiem tā ir noticis un 20 (47,6%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no emocionālas vardarbības no pieaugušā, atbildes sniedza 8 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns cietis no emocionālas vardarbības no pieaugušajiem, tad 6 (75,0%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja audzinātāju, 4 (50,0%) – sociālo darbinieku, 3 (37,5%) – auklīti, 2 (25,0%) – medicīnas darbinieku, 2 (25,0%) - iestādes vadītāju, bet 3 (7,1%), ka iesaistīja citu speciālistu nekonkretizējot kādu (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir cietis no emocionālas vardarbības no pieaugušā, atbildes sniedza 8 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir cietis no emocionālas vardarbības no pieaugušā, tad 6 (75,0%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 3 (37,5%) –notikušais tika pārrunāts ar vainīgo, 2 (25,0%) –

iesaistīja psihologu, 1 (12,5%) – iesaistīja sociālo darbinieku, 1 (12,5%) – pieaugušais atvainojās, 1 (12,5%) – notikušais tiek pārrunāts komandas sapulcē un 1 (12,5%) – vainīgais darbinieks tiek atlaists (skatīt 13.tabulu). Datu analīze parāda, ka 44 (57,9%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu, pēdējo 12 mēnešu laikā, cietis no emocionālas vardarbības no pieaugušā, 14 (18,4%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 10 (13,2%) – ka zina dažus tādus bērnus un 7 (9,2%) – zina daudzus tādus bērnus, kā arī 1 (1,3%) nav atbildējis uz šo jautājumu (skatīt 12.tabulu).

13.tabula

Darbinieku uzrādītās veiktās darbības emocionālas un fiziskas vardarbības no pieaugušā gadījumā

	Vardarbība no pieaugušā	
	Fiziska vardarbība no pieaugušā (N=3)	Emocionāla vardarbība no pieaugušā (N=8)
Pārrunas ar cietušo	1 (33.3)	6 (75.0)
Raksta ziņojumu	1 (33.3)	
Iesaista vadītāju	1 (33.3)	
Pārrunas ar vainīgo	1 (33.3)	3 (37.5)
Piesaista psihologu		2 (25.0)
Iesaista soc. darb.		1 (12.5)
Pieaugušais atvainojas		1 (12.5)
Pārrunas komandas sapulcē		1 (12.5)
Atlaiž darbinieku		1 (12.5)

Vardarbības no vienaudžiem apakšskalā ir iekļauti jautājumi – situācijas, kas ļauj konstatēt bērnu vardarbības pieredzi attiecībā uz viena vai vairāku vienaudžu uzbrukumu, emocionālu un/vai fizisku vardarbību no vienaudžiem un vardarbību randiņa laikā. Datu analīze liecina, ka 29 (38,2%) bērni uzrāda, ka pēdējo 12 mēnešu laikā cietuši no vardarbības no vienaudžiem, 54 (71,1%) bērni uzrāda, ka zina kādu ar kuru tā ir noticis, savukārt 13 (31,0%) bērnu nama darbinieki uzrāda, ka zina kādu bērnu ar kuru tā ir noticis (skatīt 5.tabulu). Vardarbības no vienaudžiem apakšskalā netika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības bērnu uzrādītajai vardarbības pieredzei un vecuma grupajām ($\chi^2=0,056$, n.s.), kā arī netika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības bērnu uzrādītajai vardarbības pieredzei un dzimumam ($\chi^2=0,790$, n.s.), (skatīt 6.tabulu).

Vardarbības no vienaudžiem apakšskalā ir iekļauts jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar vienaudža uzbrukumu. 60 (78,9%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav cietuši no vienaudža uzbrukuma, 11 (14,5%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 2 (2,6%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes, bet 3 (3,9%) bērni uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). Kā vardarbības veicēju 12 (15,8%) bērni no visiem bērniem uzrādīja skolas biedru, 3 (3,9%) bērnu no bērnu nama un 3 (3,9%) nekonkretizēja vardarbības veicēju (skatīt 14.tabulu). Savukārt, 12 (28,6%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12

mēnešu laikā būtu cietis no vienaudža uzbrukuma, 8 (19,0%) darbinieki uzrāda 14 bērnus par kuriem ir pārliecināti, ka ar viņiem tā ir noticis, bet 7 (16,7%) uzrāda 20 bērnus attiecībā uz kuriem viņi pieņem, ka ar viņiem tā ir noticis un 15 (35,7%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no vienaudža uzbrukumu, atbildes sniedza 20 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns cietis no vienaudža uzbrukumu, tad 15 (75,0%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja audzinātāju, 11 (55,0%) – sociālo darbinieku, 7 (35,0%) – auklīti, 7 (35,0%) - iestādes vadītāju, 3 (15,0%) – medicīnas darbinieku, bet 2 (10,0%), ka iesaistīja citu speciālistu nekonkretizējot kādu (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir cietis no vienaudža uzbrukumu, atbildes sniedza 16 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir cietis no bērns ir cietis no vienaudža uzbrukumu, tad 12 (75,0%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 2 (12,5%) – ziņoja policijai, 1 (6,2%) – iesaistīja sociālo darbinieku, 11 (68,8%) –notikušais tika pārrunāts ar vainīgo, 2 (12,5%) – risināšanā iesaistīja skolu, 2 (12,5%) – iesaistīja psihologu, 1 (6,2%) – cietušo ievieto slimnīcā, 1 (6,2%) – izšķīra kautiņu, 1 (6,2%) – vainīgais prasīja piedošanu, 1 (6,2%) – vainīgais tika sodīts, 1 (6,2%) cietušo iesaistīja sportā un 1 (5,6%) ziņoja par notikušo Bāriņtiesai (skatīt 15.tabulu). Datu analīze parāda, ka 34 (44,7%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu, pēdējo 12 mēnešu laikā, cietis no vienaudža uzbrukuma, 16 (21,1%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 17 (22,4%) – ka zina dažus tādus bērnus un 9 (11,8%) – zina tādus daudzus bērnus (skatīt 11.tabulu).

14.tabula

Bērnu uzrādītie vardarbības veicēji vienaudžu vardarbības apakšskalā

	Vardarbības veicējs				Nav atbildes N (%)
	Skolas biedrs N (%)	Bērns no bn N (%)	Brālis/māsa N (%)	Cits N (%)	
Vienaudžu uzbrukums	12 (15.8)	3 (3.9)	-	3 (3.9)	58 (76.3)
Emocion./fiz vd no vndž	20 (26.3)	3 (3.9)	1 (1.3)	2 (2.6)	50 (65.0)

Vardarbības no vienaudžiem apakšskalā ir iekļauts arī jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar vienaudžu bandas uzbrukumu. 70 (92,1%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav cietuši no vienaudžu bandas uzbrukuma, 2 (2,6%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 2 (2,6%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes, un 1 (1,3%) bērns uzrādīja, ka ar viņu tā ir noticis daudzas reizes, bet 1 (1,3%) bērni uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). Savukārt, 27 (64,3%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu cietis no vienaudža bandas uzbrukuma, 2 (4,8%) darbinieki uzrāda 2 bērnus par kuriem ir pārliecināti, ka ar viņiem tā ir noticis, bet 1 (2,4%) uzrāda 2 bērnus attiecībā uz kuriem viņi pieņem, ka ar viņiem tā ir noticis un 12 (28,6%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no

vienaudžu bandas uzbrukumu, atbildes sniedza 3 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns cietis no vienaudžu bandas uzbrukumu, tad 2 (66,7%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja iestādes vadītāju, 1 (33,3%) – auklīti, 1 (33,3%) - audzinātāju (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir cietis no vienaudžu bandas uzbrukuma, atbildes sniedza 3 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir cietis no vienaudžu bandas uzbrukuma, tad 1 (33,3%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 1 (33,3%) – ziņoja policijai, 11 (68,8%) – notikušais tika pārrunāts ar vainīgo un 2 (12,5%) – piesaistīja psihologu (skatīt 15.tabulu). Datu analīze parāda, ka 58 (76,3%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu, pēdējo 12 mēnešu laikā, cietis no vienaudža bandas uzbrukuma, 12 (15,8%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 3 (3,9%) – ka zina dažus tādus bērnus un 2 (2,6%) – zina daudzus tādus bērnus, kā arī 1 (1,3%) nav atbildējis uz šo jautājumu (skatīt 11.tabulu).

15.tabula

Darbinieku uzrādītās veiktās darbības vardarbības no vienaudžiem gadījumā

	Vardarbība no vienaudžiem			
	Vienaudžu uzbrukums (N=16, (38,1%))	Bandas uzbrukums (N=3, (7,1%))	VD randiņā (N=2, (4,8%))	Emoc., fiz. vd no vienaudžiem (N=16, (38,1%))
Pārrunas ar cietušo	12 (75.0)	1 (33.3)	2 (100.0)	8 (50.0)
Ziņo policijai	2 (12.5)	1 (33.3)	-	4 (25.0)
Iesaista sociālo darbinieku	1 (6.2)	-	1 (50.0)	-
Pārrunas ar vainīgo	11 (68.8)	1 (33.3)	-	11 (68.8)
Sazinās ar skolu	2 (12.5)	-	-	2 (12.5)
Piesaista psihologu	2 (12.5)	1 (33.3)	-	1 (6.2)
Bērnu ievieto slimnīcā	1 (6.2)	-	-	-
Izšķir kautiņu	1 (6.2)	-	-	-
Prasa piedošanu	1 (6.2)	-	-	-
Vainīgo soda	1 (6.2)	-	-	-
Cietušo iesaista sportā	1 (6.2)	-	-	-
Ziņo BT	1 (6.2)	-	-	-
Pārrunas ar pieaugušajiem	-	-	-	2 (12.5)
Ziņo VBTAI	-	-	-	1 (6.2)
Cietušo pārceļ uz citu b/n	-	-	-	1 (6.2)

Tāpat šajā apakšskalā ir iekļauts jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar piedzīvotu vardarbību randiņā. 66 (86,8%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav cietuši no vardarbības randiņā, 6 (7,9%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 1 (1,3%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes, un 2 (2,6%) bērni uzrādīja, ka ar viņiem tā ir noticis daudzas reizes, bet 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). Savukārt, 20 (47,6%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu cietis no vardarbības randiņa laikā, neviens darbinieks neuzrādīja nevienu bērnu par kuru būtu pārliecināts, ka ar viņu tā ir noticis, bet 2 (4,8%) uzrāda 2 bērnus attiecībā uz kuriem viņi pieņem, ka ar viņiem tā ir noticis un 20 (47,6%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no

vardarbības rindiņā, atbildes sniedza 2 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns cietis no vardarbības rindiņā, tad 2 (100,0%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja audzinātāju, 2 (100,0%) – auklīti, 1 (50,0%) – sociālo darbinieku (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir cietis no vardarbības rindiņā, atbildes sniedza 2 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir cietis no vardarbības rindiņā, tad 2 (100,0%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo un 1 (50,0%) – iesaistīja sociālo darbinieku (skatīt 15.tabulu). Datu analīze parāda, ka 64 (84,2%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu, pēdējo 12 mēnešu laikā, cietis no vardarbības rindiņa laikā, 8 (10,5%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 4 (5,3%) – ka zina dažus tādus bērnus (skatīt 11.tabulu).

Kā pēdējais vardarbības no vienaudžiem apakšskalā ir iekļauts jautājums, kas uzrāda emocionālās un/vai fiziskās vardarbības pieredzi no vienaudžiem. 52 (68,4%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav cietuši no emocionālas un/vai fiziskas vardarbības no vienaudžiem, 11 (14,5%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 6 (7,9%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes, un 2 (2,6%) bērni uzrādīja, ka ar viņiem tā ir noticis daudzas reizes, bet 5 (6,6%) bērni uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). Kā vardarbības veicēju 20 (26,3%) bērni no visiem bērniem uzrādīja skolas biedru, 3 (3,9%) bērnu no bērnu nama, 1 (1,3%) brāli vai māsu un 2 (2,6%) nekonkretizēja vardarbības veicēju (skatīt 14.tabulu). Savukārt, 17 (40,5%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu cietis no emocionālas un/vai fiziskas vardarbības no vienaudžiem, 8 (19,0%) darbinieki uzrāda 20 bērnus par kuriem ir pārliecināti, ka ar viņiem tā ir noticis, bet 6 (14,3%) uzrāda 18 bērnus attiecībā uz kuriem viņi pieņem, ka ar viņiem tā ir noticis un 12 (28,6%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no emocionālas un/vai fiziskas vardarbības no vienaudžiem, atbildes sniedza 17 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns cietis no emocionālas un/vai fiziskas vardarbības no vienaudžiem, tad 16 (94,1%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja audzinātāju, 10 (58,8%) – sociālo darbinieku, 10 (58,8%) - iestādes vadītāju, 5 (29,4%) – auklīti, 4 (23,5%) – medicīnas darbinieku, bet 2 (11,8%), ka iesaistīja citu speciālistu nekonkretizējot kādu (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir cietis no emocionālas un/vai fiziskas vardarbības no vienaudžiem, atbildes sniedza 16 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir cietis no bērns ir cietis no emocionālas un/vai fiziskas vardarbības no vienaudžiem, tad 8 (50,0%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 4 (25,0%) – ziņoja policijai, 11 (68,8%) –notikušais tika pārrunāts ar vainīgo, 2 (12,5%) – risināšanā iesaistīja skolu, 1 (6,2%) – piesaistīja psihologu, 2 (6,2%) – tikai veiktas pārrunas ar pieaugušajiem, 1 (6,2%) – ziņoja par notikušo Valsts Bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai, izšķīra kautiņu un 1 (6,2%) – cietušo bērnu pārcēla uz citu bērnu namu (skatīt 15.tabulu). Datu

analīze parāda, ka 47 (61,8%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu, pēdējo 12 mēnešu laikā, cietis no emocionālas un/vai fiziskas vardarbības no vienaudžiem, 13 (17,1%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 13 (17,1%) – ka zina dažus tādus bērnus un 3 (3,9%) – zina daudzus tādus bērnus (skatīt 11.tabulu).

Seksuālas vardarbības apakšskalā ir iekļauti jautājumi – situācijas, kas ļauj konstatēt bērnu vardarbības pieredzi saistībā ar kāda atkailināšanos, kad bērns to spiests vērot, seksuālu vardarbību no vienaudžu puses, verbālu seksuālu aizskaršanu, izvarošanu vai tās mēģinājumu, kiberseksuālu vardarbību, seksuālu vardarbību no pazīstama pieaugušā puses, iesaistīšanu seksuālās darbībās par to saņemot dāvanu vai atlīdzību, dzimumaktu līdz 16.g.v. ar pieaugušo un fotografēšanu vai filmēšanu. Datu analīze liecina, ka 33 (43,4%) bērni uzrāda, ka pēdējo 12 mēnešu laikā cietuši no seksuālas vardarbības, 47 (61,8%) bērni uzrāda, ka zina kādu ar kuru tā ir noticis. Ne visi jautājumi-situācijas ir iekļauti pieaugušo aptaujā (skatīt metodes aprakstu lpp.), tādēļ datu analīzē izmantojot tikai tos jautājumus, kas sakrīt gan bērnu, gan pieaugušo aptaujā tika iegūts, ka 23 (30,3%) bērni uzrāda, ka pēdējo 12 mēnešu laikā cietuši no seksuālas vardarbības, savukārt 9 (21,4%) bērnu nama darbinieki uzrāda, ka zina kādu bērnu ar kuru tā ir noticis (skatīt 5.tabulu). Seksuālas vardarbības apakšskalā netika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības bērnu uzrādītajai vardarbības pieredzei un vecuma grupā ($\chi^2=1,339$, n.s.), tā tika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības bērnu uzrādītajai vardarbības pieredzei un dzimumam ($\chi^2=7,888$, $p<0,05$), (skatīt 6.tabulu).

Seksuālas vardarbības apakšskalā ir iekļauts jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar kāda seksuālu atkailināšanos, kad bērns to spiests vērot. 63 (82,9%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav cietuši no kāda seksuālas atkailināšanās, 8 (10,5%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 3 (3,9%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes un 1 (1,3%) bērns uzrāda, ka ar viņu tā ir noticis daudzas reizes, bet 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). Kā vardarbības veicēju 13 (17,1%) bērni no visiem bērniem uzrādīja svešinieku un 4 (5,9%) pazīstamu cilvēku (skatīt 16.tabulu). 3 (3,9%) bērni uzrāda, ka vardarbības veicējs bija jaunāks par viņu, 4 (5,3%), ka aptuveni vienā vecumā, 3 (3,9%) – ne vairāk kā 10 gadus vecāks, 2 (2,6%) – vairāk kā 10 gadus vecāks, bet 6 (7,9%) precīzu atbildi nenorādīja. Savukārt, 26 (61,9%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu cietis no kādas personas seksuālas atkailināšanās, 2 (4,8%) darbinieki uzrāda 4 bērnus par kuriem ir pārliecināti, ka ar viņiem tā ir noticis, bet 1 (2,4%) uzrāda 1 bērnu attiecībā uz kuru viņš pieņem, ka ar viņu tā ir noticis un 13 (31,0%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no kāda seksuālas atkailināšanās, atbildes sniedza 6 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns cietis no kāda seksuālas atkailināšanās, tad 5 (83,3%) darbinieki

norādīja, ka iesaistīja audzinātāju, 4 (66,7%) – sociālo darbinieku, 3 (50,0%) – medicīnas darbinieku, 3 (50,0%) - iestādes vadītāju un 1 (16,7%) – auklīti (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir cietis no kāda seksuālas atkailināšanās, atbildes sniedza 7 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir cietis no kāda seksuālas atkailināšanās, tad 1 (33,3%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 1 (33,3%) – ziņoja policijai, 1 (33,3%) – bērnu ievietoja krīzes centrā, 1 (68,8%) – bērnu ievieto slimnīcā un 1 (33,3%) – norāda, ka bērns skrēja prom (skatīt 17.tabulu). Datu analīze parāda, ka 63 (82,9%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu, pēdējo 12 mēnešu laikā, cietis no kādas personas seksuālas atkailināšanās, 7 (9,2%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 3 (3,9%) – ka zina dažus tādus bērnus un 3 (3,9%) – zina daudzus tādus bērnus (skatīt 11.tabulu).

16.tabula

Bērnu uzrādītie vardarbības veicēji seksuālās vardarbības apakšskalā

	Vardarbības veicēji			
	Ģimenes loceklis N (%)	Svešinieks N (%)	Pazīstamais N (%)	Nav atbildes N (%)
Seksuāla izrādīšanās	-	13 (17.1)	4 (5.3)	59 (77.6)
Seksuāla vd no vienaudžiem	-	9 (11.8)	4 (5.3)	63 (82.9)
Kiberseksuālā vd	-	8 (10.5)	8 (10.5)	60 (78.9)
Izvarošana vai tās mēģinājums	-	9 (11.8)	5 (6.6)	62 (81.6)
Dzimumakts ar pieaugušo	1 (1.3)	7 (9.2)	3 (3.9)	65 (85.5)

Seksuālas vardarbības apakšskalā ir iekļauts arī jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar seksuālu vardarbību no vienaudžiem. 68 (89,5%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav cietuši no seksuālas vardarbības no vienaudžiem, 4 (5,3%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi un 3 (3,9%) bērni uzrāda, ka ar viņiem tā ir noticis daudzas reizes, bet 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). Kā vardarbības veicēju 9 (11,8%) bērni no visiem bērniem uzrādīja svešinieku un 4 (5,9%) pazīstamu cilvēku (skatīt 16.tabulu). 3 (3,9%) bērni uzrāda, ka vardarbības veicējs bija jaunāks par viņu, 4 (5,3%), ka aptuveni vienā vecumā, 1 (1,3%) – ne vairāk kā 10 gadus vecāks, bet 5 (6,6%) precīzu atbildi nenorādīja. 3 (3,9%) bērni no visiem respondentiem norādīja, ka šis cilvēks bija iereibis, 6 (7,9%) uzrādīja, ka šis cilvēks nebija iereibis un 3 (3,9%) nespēja sniegt konkrētu atbildi. 2 (2,6%) bērni no visiem respondentiem uzrādīja, ka par notikušo kādam pastāstījuši nekavējoties, 2 (2,6%) par notikušo pastāstīja pēc kāda laika, bet 9 (11,8%) bērni par notikušo nevienam nestāstīja. Savukārt, 23 (54,8%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu cietis no seksuālas vardarbības no vienaudžiem, 4 (9,5%) darbinieki uzrāda 6 bērnus par kuriem ir pārliecināti, ka ar viņiem tā ir noticis, bet 3 (7,1%) uzrāda 4 bērnus attiecībā uz kuru viņš pieņem, ka ar viņiem tā ir noticis un 12 (28,6%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no seksuālas vardarbības no vienaudžiem, atbildes sniedza 8 darbinieki. Datu analīzē tika

noskaidrots, ka, ja bērns cietis no seksuālas vardarbības no vienaudžiem, tad 5 (62,5%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja audzinātāju, 4 (50,0%) – sociālo darbinieku, 3 (37,5%) – auklīti, 3 (37,5%) – medicīnas darbinieku, 2 (25,0%) - iestādes vadītāju, bet 2 (25,0%), ka iesaistīja citu speciālistu nekonkretizējot kādu (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir cietis no seksuālas vardarbības no vienaudžiem, atbildes sniedza 7 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir cietis no seksuālas vardarbības no vienaudžiem, tad 2 (28,6%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 2 (28,6%) – ziņoja policijai, 1 (14,3%) – bērnu ievietoja krīzes centrā, 2 (28,6%) – piesaistīja psihologu, 2 (28,6%) – notikušais tika pārrunāts ar vainīgo, 1 (14,3%) – iesaistīja sociālo darbinieku, 1 (14,36%) - iesaistīja iestādes vadītāju, 1 (14,3%) - ziņoja par notikušo Bāriņtiesai, 1 (14,3%) – ziņoja par notikušo Valsts Bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai, 2 (12,5%) – iesaistītos bērnus izvietoja dažādās istabiņās, 1 (14,3%) – veica rūpīgu novērošanu un uzraudzību, lai nepieļautu līdzīgu situāciju atkārtosanos un 1 (6,2%) – cietušo konsultē ārsts (skatīt 17.tabulu). Datu analīze parāda, ka 68 (89,9%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu, pēdējo 12 mēnešu laikā, cietis no seksuālas vardarbības no vienaudžiem, 4 (5,3%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 2 (2,6%) – ka zina dažus tādus bērnus un 1 (1,3%) – zina daudzus tādus bērnus, kā arī 1 (1,3%) nav atbildējis uz šo jautājumu (skatīt 11.tabulu).

17.tabula
Darbinieku uzrādītās veiktās darbības seksuālas vardarbības gadījumā

	Sexual victimization					
	Seks. atkailināš. N=7, (16,7%)	Seksuāla vd no vienaudž. N=7, (16,7%)	Verb. seks. aizskaršana N=7, (16,7%)	Izvarošana vai mēģināj. N=4, (9,5%)	Kiberseks. vd N=3, (7,1%)	Prostitūcija (N=7, 16,7%)
Pārrunas ar cietušo	1 (33.3)	2 (28.6)	4 (57.1)	2 (50.0)	2 (66.7)	2 (28.6)
Ziņo policijai	1 (33.3)	2 (28.6)	2 (28.6)	3 (75.0)	1 (33.3)	4 (57.1)
Bērnu ievieto krīzes centrā	1 (33.3)	1 (14.3)	-	2 (50.0)	-	3 (42.9)
Bērnu ievieto slimnīcā	1 (33.3)	-	-	-	-	-
Bērns skrien prom	1 (33.3)	-	-	-	-	-
Piesaista psihologu	-	2 (28.6)	1 (14.3)	1 (25.0)	1 (33.3)	2 (28.6)
Pārrunas ar vainīgo	-	2 (28.6)	-	-	-	-
Iesaista sociālo darbinieku	-	2 (28.6)	-	-	-	-
Iesaista vadītāju	-	1 (14.3)	-	-	-	-
Ziņo BT	-	1 (14.3)	-	-	-	-
Ziņo VBTAI	-	1 (14.3)	-	-	-	-
Ievieto atsevišķās istabiņās	-	1 (14.3)	-	-	-	-
Rūpīga novērošana	-	1 (14.3)	-	1 (25.0)	-	2 (28.6)
Cietušo konsultē ārsts	-	1 (14.3)	-	-	-	-

Tāpat šajā apakšskalā ir iekļauts jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar verbālu seksuālu aizskaršanu. 64 (84,2%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav cietuši no verbālas seksuālas aizskaršanas, 8 (10,5%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 1 (1,3%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes un 2 (2,6%) bērns uzrāda, ka ar viņu tā ir noticis daudzas reizes, bet 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). Savukārt, 18 (42,9%)

darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu cietis no verbālas seksuālas aizskaršanas, 5 (11,9%) darbinieki uzrāda 9 bērnus par kuriem ir pārliecināti, ka ar viņiem tā ir noticis, bet 2 (4,8%) uzrāda 4 bērnus attiecībā uz kuru viņi pieņem, ka ar viņiem tā ir noticis un 16 (38,1%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no verbālas seksuālas aizskaršanas, atbildes sniedza 4 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns cietis no verbālas seksuālas aizskaršanas, tad 4 (100,0%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja audzinātāju, 4 (100,0%) – sociālo darbinieku, 4 (100,0%) – medicīnas darbinieku, 3 (75,0%) - iestādes vadītāju, 1 (25,0%) – auklīti, bet 4 (100,0%), ka iesaistīja citu speciālistu nekonkretizējot kādu (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir cietis no verbālas seksuālas aizskaršanas, atbildes sniedza 7 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir cietis no verbālas seksuālas aizskaršanas, tad 4 (57,1%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 2 (28,6%) – ziņoja policijai un 1 (12,5%) – piesaistīja psihologu (skatīt 17.tabulu). Datu analīze parāda, ka 61 (80,3%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu, pēdējo 12 mēnešu laikā, cietis no verbālas seksuālas aizskaršanas, 12 (15,8%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 2 (2,6%) – zina daudzus tādus bērnus, kā arī 1 (1,3%) nav atbildējis uz šo jautājumu (skatīt 11.tabulu).

Šajā apakšskalā ir iekļauts arī jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar izvarošanu vai tās mēģinājumu. 65 (85,5%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav cietuši no izvarošanas vai tās mēģinājuma, 5 (6,6%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 2 (2,6%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes un 1 (1,3%) bērns uzrāda, ka ar viņu tā ir noticis daudzas reizes, bet 3 (3,9%) bērni uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). Kā vardarbības veicēju 9 (11,8%) bērni no visiem bērniem uzrādīja svešinieku un 5 (6,6%) pazīstamu cilvēku (skatīt 16.tabulu). 3 (3,9%) bērni uzrāda, ka vardarbības veicējs bija jaunāks par viņu, 2 (2,6%), ka aptuveni vienā vecumā, bet 7 (9,2%) precīzu atbildi nenorādīja. 5 (6,6%) bērni no visiem respondentiem norādīja, ka šis cilvēks bija iereibis, 4 (5,3%) uzrādīja, ka šis cilvēks nebija iereibis un 5 (6,6%) nespēja sniegt konkrētu atbildi. 3 (3,9%) bērni no visiem respondentiem uzrādīja, ka par notikušo kādam pastāstījuši nekavējoties, 6 (7,9%) par notikušo pastāstīja pēc kāda laika, bet 5 (6,6%) bērni par notikušo nevienam nestāstīja. Savukārt, 25 (59,5%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu cietis no izvarošanas vai tās mēģinājuma, 1 (2,4%) darbinieks uzrāda 1 bērnu par kuru ir pārliecināts, ka ar viņu tā ir noticis, bet 2 (4,8%) uzrāda 3 bērnus attiecībā uz kuru viņi pieņem, ka ar viņiem tā ir noticis un 13 (31,1%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no izvarošanas vai tās mēģinājuma, atbildes sniedza 3 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns cietis no izvarošanas vai tās mēģinājuma,

tad 3 (100,0%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja sociālo darbinieku, 3 (100,0%) – auklīti, 1 (33,3%) – audzinātāju, 2 (66,7%) – medicīnas darbinieku (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir cietis no izvarošanas vai tās mēģinājuma, atbildes sniedza 4 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir cietis no izvarošanas vai tās mēģinājuma, tad 2 (50,0%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 3 (75,0%) – ziņoja policijai, 2 (50,0%) – bērnu ievietoja krīzes centrā, 1 (25,0%) – piesaistīja psihologu un 1 (25,0%) – cietušo konsultē ārsts iesaistīja sociālo darbinieku (skatīt 17.tabulu). Datu analīze parāda, ka 66 (86,8%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu, pēdējo 12 mēnešu laikā, cietis no izvarošanas vai tās mēģinājuma, 7 (9,2%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 1 (1,3%) – ka zina dažus tādus bērnus un 1 (1,3%) – zina daudzus tādus bērnus, kā arī 1 (1,3%) nav atbildējis uz šo jautājumu (skatīt 11.tabulu).

Tāpat šajā apakšskalā ir iekļauts jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar kiberseksuālu vardarbību. 70 (92,1%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav cietuši no kiberseksuālas vardarbības, 3 (3,9%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 1 (1,3%) – ka ar viņu tā ir noticis dažas reizes un 2 (2,6%) bērni uzrāda, ka ar viņiem tā ir noticis daudzas reizes (skatīt 7.tabulu). Kā vardarbības veicēju 8 (10,5%) bērni no visiem bērniem uzrādīja svešinieku un 8 (10,5%) pazīstamu cilvēku (skatīt 16.tabulu). 3 (3,9%) bērni uzrāda, ka vardarbības veicējs bija jaunāks par viņu, 5 (6,6%), ka aptuveni vienā vecumā, 1 (1,3%) – vairāk kā 10 gadus vecāks, bet 7 (9,2%) precīzu atbildi nenorādīja. Savukārt, 20 (47,6%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu cietis no kiberseksuālas vardarbības, 1 (2,4%) darbinieks uzrāda 1 bērnu par kuru ir pārliecināts, ka ar viņu tā ir noticis un 1 (2,4%) uzrāda 1 bērnu attiecībā uz kuru viņš pieņem, ka ar viņu tā ir noticis un 19 (45,2%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no kiberseksuālas vardarbības, atbildes sniedza 7 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns cietis no kiberseksuālas vardarbības, tad 6 (85,7%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja audzinātāju, 4 (57,1%) – auklīti, 7 (100,0%) – sociālo darbinieku, 4 (57,1%) – medicīnas darbinieku, 3 (42,9%) – iestādes vadītāju (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir cietis no kiberseksuālas vardarbības, atbildes sniedza 3 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir cietis no kiberseksuālas vardarbības, tad 2 (66,7%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 1 (33,3%) – ziņoja policijai un 1 (33,3%) – piesaistīja psihologu (skatīt 17.tabulu). Datu analīze parāda, ka 64 (84,2%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu, pēdējo 12 mēnešu laikā, cietis no kiberseksuālas vardarbības, 8 (10,5%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 3 (3,9%) – ka zina dažus tādus bērnus un 1 (1,3%) – zina daudzus tādus bērnus (skatīt 11.tabulu).

Vēl šajā apakšskalā ir iekļauts jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar seksuālu darbību veikšanu, saņemot par to dāvanas vai atlīdzību. 75 (98,7%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav cietuši no seksuālu darbību veikšanas, saņemot par to dāvanas vai atlīdzību un 1 (1,3%) – uzrāda, ka viņu tā ir noticis vienu reizi (skatīt 7.tabulu). Savukārt, 17 (40,5%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu cietis no seksuālu darbību veikšanas, saņemot par to dāvanas vai atlīdzību, 1 (2,4%) darbinieks uzrāda 5 bērnus par kuriem ir pārlicināts, ka ar viņiem tā ir noticis un 6 (14,3%) uzrāda 12 bērnus attiecībā uz kuru viņi pieņem, ka ar viņiem tā ir noticis un 17 (40,5%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir cietis no seksuālu darbību veikšanas, saņemot par to dāvanas vai atlīdzību, atbildes sniedza 8 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns cietis no seksuālu darbību veikšanas, saņemot par to dāvanas vai atlīdzību, tad 5 (62,5%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja sociālo darbinieku, 1 (12,5%) – auklīti, 1 (12,5%) – audzinātāju, 1 (12,5%) – medicīnas darbinieku, 1 (12,5%) – iestādes vadītāju, bet 4 (50,0%), ka iesaistīja citu speciālistu nekonkretizējot kādu (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir cietis no seksuālu darbību veikšanas, saņemot par to dāvanas vai atlīdzību, atbildes sniedza 7 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir cietis no seksuālu darbību veikšanas, saņemot par to dāvanas vai atlīdzību, tad 2 (28,6%) darbinieki norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 4 (57,1%) – ziņoja policijai, 3 (42,9%) – bērnu ievietoja krīzes centrā, 2 (28,6%) – piesaistīja psihologu un 2 (28,62%) – cietušo konsultē ārsts (skatīt 17.tabulu). Datu analīze parāda, ka 61 (80,3%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu, pēdējo 12 mēnešu laikā, cietis no seksuālu darbību veikšanas, saņemot par to dāvanas vai atlīdzību, 8 (10,5%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 7 (9,2%) – ka zina dažus tādus bērnus (skatīt 11.tabulu).

Uz nākamajiem trīs seksuālās vardarbības apakšskalas jautājumiem – situācijām atbildēja tikai bērni. Viens no šiem jautājumiem uzrāda bērna pieredzi saistībā ar seksuālu vardarbību no pazīstama pieaugušā. 71 (93,4%) bērni uzrāda, ka viņi nav cietuši no seksuālas vardarbības no pazīstama pieaugušā, 1 (1,3%) – uzrāda, ka viņam tā ir noticis vienu reizi, 1 (1,3%) - ka ar viņu tā ir noticis dažas reizes un 3 (3,9%) bērni uzrāda, ka ar viņiem tā ir noticis daudzas reizes (skatīt 7.tabulu). Kā vardarbības veicēju 7 (9,2%) bērni no visiem bērniem uzrādīja svešinieku un 3 (3,9%) pazīstamu cilvēku, bet 1 (1,3%) ģimenes locekli (skatīt 16.tabulu). 5 (6,6%) bērni no visiem respondentiem uzrādīja, ka par notikušo kādam ir pastāstījuši un 6 (7,9%) bērni par notikušo nevienam nestāstīja. 1 (1,3%) bērns norāda, ka vardarbība notika 11 gadu vecumā, 1 (1,3%) – 12 gadu vecumā, 2 (2,6%) – 14 gadu vecumā, 7 (9,2%) norāda, ka precīzu vecumu neatceras. Datu analīze parāda, ka 69 (90,8%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu,

cietis no seksuālas vardarbības no pazīstama pieaugušā, 4 (5,3%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 3 (3,9%) – ka zina dažus tādus bērnus (skatīt 11.tabulu).

Nākamais seksuālas vardarbības apakšskalas jautājums uzrāda bērna pieredzi saistībā ar dzimumaktu ar pieaugušo līdz 16 gadu vecumam. 59 (77,6%) bērni uzrāda, ka viņiem nav bijušas seksuālas attiecības ar pieaugušo līdz 16 gadu vecumam, 10 (13,2%) – uzrāda, ka viņam tā ir noticis vienu reizi, 3 (3,9%) - ka ar viņu tā ir noticis dažas reizes un 3 (3,9%) bērni uzrāda, ka ar viņiem tā ir noticis daudzas reizes, bet 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). Kā vardarbības veicēju 9 (11,8%) bērni no visiem bērniem uzrādīja svešinieku un 12 (15,8%) pazīstamu cilvēku (skatīt 16.tabulu). 8 (10,5%) bērni no visiem respondentiem uzrādīja, ka par notikušo kādam ir pastāstījuši un 11 (14,5%) bērni par notikušo nevienam nestāstīja. 1 (1,3%) bērns norāda, ka vardarbība notika 6 gadu vecumā, 1 (1,3%) – 12 gadu vecumā, 2 (2,6%) – 13 gadu vecumā, 4 (5,3%) – 14 gadu vecumā, 4 (5,3%) – 15 gadu vecumā un 9 (11,8%) norāda, ka precīzu vecumu neatceras. Datu analīze parāda, ka 43 (56,6%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kuram bijušas seksuālas attiecības ar pieaugušo līdz 16 gadu vecumam, 12 (15,8%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 12 (15,8%) – ka zina dažus tādus bērnus un 9 (11,8%) – zina daudzus tādus bērnus (skatīt 11.tabulu).

Kā pēdējais seksuālas vardarbības apakšskalā ir jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar viņa fotografēšanu vai filmēšanu kailā veidā. 71 (93,4%) bērni uzrāda, ka viņi nav cietuši no viņu fotografēšanas vai filmēšanas kailā veidā, 2 (2,6%) – uzrāda, ka viņam tā ir noticis vienu reizi, 2 (2,6%) - ka ar viņu tā ir noticis dažas reizes, bet 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). 3 (3,9%) bērni no visiem respondentiem uzrādīja, ka par notikušo kādam ir pastāstījuši un 8 (10,5%) bērni par notikušo nevienam nestāstīja. Datu analīze parāda, ka 67 (88,2%) bērnu norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas būtu kails fotografēts vai filmēts, 8 (10,5%) norāda, ka zina vienu tādu bērnu, bet 1 (1,3%) – ka zina dažus tādus bērnus (skatīt 11.tabulu).

Apakšskalā vardarbības liecinieks ir iekļauti jautājumi – situācijas, kas ļauj konstatēt bērnu vardarbības pieredzi situācijās (pieaugušo savstarpējās vardarbības, fiziska vardarbības no pieaugušā, vienaudžu uzbrukuma, emocionālas vai fiziskas vardarbības no vienaudžiem un izvarošanas vai tās mēģinājuma), kurās viņi kļuvuši par vardarbības liecinieku. Datu analīze liecina, ka 40 (52,6%) bērni uzrāda, ka pēdējo 12 mēnešu laikā bijuši vardarbības liecinieki. Ne visi jautājumi-situācijas ir iekļauti pieaugušo aptaujā (skatīt metodes aprakstu lpp.), tādēļ datu analīzē izmantojot tikai tos jautājumus, kas sakrīt gan bērnu, gan pieaugušo aptaujā tika iegūts, ka 22 (28,9%) bērni uzrāda, ka pēdējo 12 mēnešu laikā bijuši vardarbības liecinieki, savukārt 2 (4,8%) bērnu nama darbinieki uzrāda, ka zina kādu bērnu, kurš ir bijis vardarbības liecinieks (skatīt 5.tabulu). Apakšskalā vardarbības liecinieks netika konstatētas statistiski nozīmīgas

atšķirības bērnu uzrādītajai vardarbības pieredzei un vecuma grupai ($\chi^2=0,844$, n.s.), kā arī netika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības bērnu uzrādītajai vardarbības pieredzei un dzimumam ($\chi^2=0,047$ n.s.), (skatīt 6.tabulu).

Apakšskalā vardarbības liecinieks ir iekļauts jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar klātbūtni pieaugušo savstarpējās vardarbības situācijā. 52 (68,4%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav bijuši liecinieki pieaugušo savstarpējai vardarbībai, 10 (13,2%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 10 (13,2%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes un 2 (2,6%) bērns uzrāda, ka ar viņu tā ir noticis daudzas reizes, bet 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu). Savukārt, 17 (40,5%) darbinieki norāda, ka nezina nevienu bērnu, kas pēdējo 12 mēnešu laikā būtu bijis liecinieks pieaugušo savstarpējai vardarbībai, 2 (4,8%) darbinieki uzrāda 5 bērnus par kuriem ir pārliecināti, ka ar viņiem tā ir noticis, bet 5 (11,9%) uzrāda 15 bērnus attiecībā uz kuriem viņi pieņem, ka ar bērniem tā ir noticis un 18 (42,9%) darbinieki nespēja konkrēti atbildēt uz šo jautājumu (skatīt 8.tabulu). Uz jautājumu, kādi speciālisti tika iesaistīti, ja bērns ir bijis liecinieki pieaugušo savstarpējai vardarbībai, atbildes sniedza 8 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir bijis liecinieki pieaugušo savstarpējai vardarbībai, tad 5 (62,5%) darbinieki norādīja, ka iesaistīja sociālo darbinieku, 1 (12,5%) – auklīti, 1 (12,5%) - audzinātāju, 1 (12,5%) – medicīnas darbinieku, 1 (12,5%) - iestādes vadītāju, bet 5 (50,0%), ka iesaistīja citu speciālistu nekonkretizējot kādu (skatīt 9.tabulu). Savukārt uz jautājumu, kādas darbības tika veiktas, ja bērns ir bijis liecinieki pieaugušo savstarpējai vardarbībai, atbildes sniedza 3 darbinieki. Datu analīzē tika noskaidrots, ka, ja bērns ir bijis liecinieki pieaugušo savstarpējai vardarbībai, tad 1 (33,3%) darbinieks norādīja, ka pārrunāja ar cietušo notikušo, 1 (33,3%) – notikušais tika pārrunāts ar vainīgo, 1 (33,3%) – rakstīja par notikušo ziņojumu un 1 (33,3%) - iesaistīja iestādes (skatīt 18.tabulu).

18.tabula

Darbinieku uzrādītās veiktās darbības gadījumā, ja bērns kļuvis par vardarbības liecinieku

	Vardarbības liecinieks
	Pieaugušo savstarpējās vardarbības liecinieks (N=3, 7,1%)
Pārrunas ar cietušo	1 (33.3)
Pārrunas ar vainīgo	1 (33.3)
Raksta ziņojumu	1 (33.3)
Iesaista vadītāju	1 (33.3)

Nākamais apakšskalas vardarbības liecinieks jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar klātbūtni pieaugušā fiziski vardarbīgā rīcībā pret citu bērnu. 61 (80,3%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav bijuši liecinieki pieaugušā fiziski vardarbīgai rīcībai pret citu bērnu, 10 (13,2%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 5 (6,6%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes (skatīt 7.tabulu).

Apakšskalā vardarbības liecinieks ir arī jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar klātbūtni vienaudža uzbrukumam citam bērnam. 39 (51,3%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav bijuši liecinieki vienaudža uzbrukumam citam bērnam, 17 (22,4%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 16 (21,1%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes un 2 (2,6%) bērns uzrāda, ka ar viņu tā ir noticis daudzas reizes, bet 2 (2,6%) bērni uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu).

Šajā apakšskalā ir arī jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar klātbūtni vienaudžu emocionāli vai fiziski vardarbīgai rīcībai pret citiem bērniem. 47 (61,8%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav bijuši liecinieki vienaudžu emocionāli vai fiziski vardarbīgai rīcībai pret citiem bērniem, 15 (19,7%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 11 (14,5%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes un 3 (3,9%) bērni uzrāda, ka ar viņu tā ir noticis daudzas reizes (skatīt 7.tabulu).

Pēdējais šajā apakšskalā ir jautājums, kas uzrāda bērna pieredzi saistībā ar klātbūtni situācijā, kurā kāds tiek izvarots vai tiek spiests iesaistīties citās seksuālās darbībās. 71 (93,4%) bērni uzrāda, ka viņi, pēdējo 12 mēnešu laikā, nav bijuši liecinieki situācijai, kurā kāds tiek izvarots vai tiek spiests iesaistīties citās seksuālās darbībās, 1 (1,3%) – uzrāda, ka viņiem tā ir noticis vienu reizi, 2 (2,6%) - ka ar viņiem tā ir noticis dažas reizes un 1 (1,3%) bērns uzrāda, ka ar viņu tā ir noticis daudzas reizes, bet 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu neatbildēja (skatīt 7.tabulu).

Priekšstats par seksuālas vardarbības pret bērnu izplatību institūcijās dzīvojošiem bērniem tika iegūts arī analizējot aptauju „Seksuālās vardarbības situācijas” datus. Šajā aptaujā no piedāvātajiem situāciju aprakstiem, bērnu namā dzīvojošie bērni, norādīja, ka visbiežāk viņi ir saskārušies ar šādām situācijām: „Citi bērni no bērnu nama, kuri ir jaunāki par 16 gadiem, nodarbojas ar seksu” (12 (15,8%), „Citi bērni no bērnu nama ir tev blakus, kad tu izgērbies vai mazgājies” (8 (10,5%), „Tavi vienaudži no bērnu nama ir pret tevi seksuāli vardarbīgi” (6 (7,9%) un „Citi bērni no bērnu nama ir seksuāli vardarbīgi viens pret otru. Daži uzspiež seksuālas attiecības citiem”(6 (7,9%). Visgrūtāk izvēlēties konkrētu atbildi bija attiecībā uz šādiem apgalvojumiem: „Citi bērni no bērnu nama, kuri ir jaunāki par 16 gadiem, nodarbojas ar seksu” (29 (38,2%), „Bērnu nama darbinieki nereaģē, lai gan viņi zina, ka pret bērniem notiek seksuāla vardarbība” (15 (19,7%), „Tavi vienaudži no bērnu nama ir pret tevi seksuāli vardarbīgi” (11 (14,5%), „Citi bērni no bērnu nama ir seksuāli vardarbīgi viens pret otru. Daži uzspiež seksuālas attiecības citiem” (11 (14,5%) un „Bērnu nama darbinieki nereaģē, lai gan zina, ka bērni tiek piespiesti iesaistīties seksuālās darbībās” (11 (14,5%). Kopumā šādas bērnu atbildes norāda, ka bērnu namā dzīvojošie bērni saskaras gan ar reālām, gan potenciālām seksuālās vardarbības

situācijām, kas nozīmīgi paaugstina iespēju bērniem ciest no seksuālas vardarbības (skatīt 19.tabulu).

19.tabula

Bērnu uzrādītā pieredze seksuālas vardarbības situācijās

	Bērnu atbildes			
	Neotiek	Notiek	Grūti pateikt	Nav atbildes
	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Citi bērni no bērnu nama ir tev blakus, kad tu izģērbies vai mazgājies	64 (84.2)	8 (10.5)	4 (5.3)	0
Kāds no bērnu nama darbiniekiem ir tev blakus, kad tu izģērbies vai mazgājies	69 (90.8)	4 (5.3)	2 (2.6)	1 (1.3)
Citi bērni no bērnu nama, kuri ir jaunāki par 16 gadiem, nodarbojas ar seksu	33 (43.4)	12 (15.8)	29 (38.2)	2 (2.6)
Tavi vienaudži no bērnu nama ir pret tevi seksuāli vardarbīgi	59 (77.6)	6 (7.9)	11 (14.5)	0
Bērnu nama darbinieki nereaģē, lai gan viņi zina, ka pret bērniem notiek seksuāla vardarbība	55 (72.4)	2 (2.6)	15 (19.7)	4 (5.3)
Kāds no bērnu nama darbiniekiem ir seksuāli vardarbīgs pret bērniem	67 (88.2)	1 (1.3)	7 (9.2)	1 (1.3)
Citi bērni no bērnu nama ir seksuāli vardarbīgi viens pret otru. Daži uzspiež seksuālas attiecības citiem	58 (76.3)	6 (7.9)	11 (14.5)	1 (1.3)
Bērnu nama darbinieki nereaģē, lai gan zina, ka bērni tiek piespiesti iesaistīties seksuāls darbībās	61 (80.3)	2 (2.6)	11 (14.5)	2 (2.6)
Bērnu nama darbinieki ir seksuāli vardarbīgi pret bērniem. Viņi uzspiež seksuālas attiecības bērniem	66 (86.8)	1 (1.3)	6 (7.9)	3 (3.9)

Netieši par seksuālu vardarbības biežumu var spriest arī balstoties uz jautājumu - vai zināt bērnu namā dzīvojošus bērnus, kuri uzvedas pārmērīgi seksualizēti? 24 (57,1%) darbinieki norāda, ka zina tādus bērnus. Tas netiešā veidā var norādīt, ka tie ir bērni, kas ir cietuši no seksuālas vardarbības.

Lai atbildētu uz pētījuma jautājumu **kāda ir darbinieku un institūcijās dzīvojošo bērnu izpratne** par vardarbību tika analizēti dati, kas iegūti aptaujās „Bērnu seksuālā uzvedība”, „Attieksme pret seksuālām attiecībām” - bērnu un aprūpētāju versijas.

Aptaujas „Attieksme pret seksuālām attiecībām” datu analīze uzrāda, ka apgalvojumā „Abiem partneriem ir jādod sava piekrišana seksuālām attiecībām” 67 (56,8%) bērni un 39 (92,9%) uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji piekrīt šādam apgalvojumam, iepretim 5 (4,2%) bērni un 3 (7,1%) darbinieki uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji nepiekrīt, savukārt 4 (3,4%) bērni un neviens darbinieks uzrāda, ka viņiem ir grūti izvēlēties atbildi. Kopumā nav vērojamas statistiski nozīmīgas atšķirības šī apgalvojuma vērtējumā ($\chi^2 = 2,290$, n.s.). Taču 3,4% bērnu nav izteikts viedoklis, un 4,2% bērnu un 7,1% darbinieku šim apgalvojumam nepiekrīt, kas palielina seksuālas vardarbības risku (skatīt 20.tabulu).

Nākamajā apgalvojumā „Cilvēkiem, kuriem ir seksuālas attiecības, būtu jābūt vienā vecumā” 39 (51,3%) bērni un 24 (57,1%) uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji piekrīt šādam apgalvojumam, iepretim 17 (22,4%) bērni un 16 (38,1%) darbinieki uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji

nepiekrīt, savukārt 20 (26,3%) bērni un 2 (4,8%) darbinieki norāda, ka viņiem ir grūti izvēlēties atbildi. Kopumā nav vērojamas statistiski nozīmīgas atšķirības šī apgalvojuma vērtējumā ($\chi^2 = 9,305$, $p < 0,01$), (skatīt 20.tabulu).

20.tabula

Bērnu un darbinieku uzskati par seksuālām attiecībām

		Atbildes			χ^2
		Piekrītu N (%)	Nepiekrītu N (%)	Grūti pateikt N (%)	
Abiem partneriem ir jādod sava piekrišana seksuālām attiecībām	C	67 (88.2)	5 (6.6)	4 (5.3)	2,290
	S	39 (92.9)	3 (7.1)	0	
Cilvēkiem, kuriem ir seksuālas attiecības, būtu jābūt vienā vecumā	C	39 (51.3)	17 (22.4)	20 (26.3)	9,305**
	S	24 (57.1)	16 (387.1)	2 (4.8)	
Seksuālām attiecībām būtu jānotiek bez citu cilvēku klātbūtnes	C	67 (88.2)	4 (5.3)	5 (6.6)	1,017
	S	39 (92.9)	2 (4.8)	1 (2.4)	
Ir jāaizliedz seksuālas attiecības starp ģimenes locekļiem	C	62 (81.6)	5 (6.6)	9 (11.8)	0,875
	S	37 (88.1)	2 (4.8)	3 (7.1)	
Ja pusaudzis ir pietiekoši nobriedis, viņam, pat pirms 16 g. sasniegšanas, var būt seksuāls kontakts ar pieaugušo	C	28 (36.1)	25 (32.9)	23 (30.3)	15,552***
	S	2 (4.8)	17 (40.5)	23 (54.8)	
Ja ir pierādīts, ka pieaugušajam ir bijis seksuālas attiecības ar bērnu, viņš būtu noteikti jā sodā	C	49 (64.5)	11 (14.5)	16 (21.1)	11,518***
	S	39 (92.9)	1 (2.4)	2 (4.8)	
Kad es biju bērns, man bija pietiekošas zināšanas, lai atpazītu ar seksuālu vardarbību saistītas situācijas	C	44 (57.9)	11 (14.5)	21 (27.6)	-
	S	-	-	-	

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Nākamajā apgalvojumā „Seksuālām attiecībām būtu jānotiek bez citu cilvēku klātbūtnes” 67 (88,2%) bērni un 39 (92,9%) uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji piekrīt šādam apgalvojumam, iepretim 4 (5,3%) bērni un 2 (4,8%) darbinieki uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji nepiekrīt, savukārt 5 (6,6%) bērni un 1 (2,4%) darbinieki norāda, ka viņiem ir grūti izvēlēties atbildi. Kopumā nav vērojamas statistiski nozīmīgas atšķirības šī apgalvojuma vērtējumā ($\chi^2 = 1,017$, n.s.), kā arī analizējot procentuālās atšķirības vērojams ļoti līdzīgs vērtējums starp darbiniekiem un bērniem (skatīt 20.tabulu).

Nākamajā apgalvojumā „Ir jāaizliedz seksuālas attiecības starp ģimenes locekļiem” 62 (82,6%) bērni un 37 (88,1%) uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji piekrīt šādam apgalvojumam, iepretim 5 (6,6%) bērni un 2 (4,8%) darbinieki uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji nepiekrīt, savukārt 9 (11,8%) bērni un 3 (7,1%) darbinieki norāda, ka viņiem ir grūti izvēlēties atbildi. Kopumā nav vērojamas statistiski nozīmīgas atšķirības šī apgalvojuma vērtējumā ($\chi^2 = 0,875$ n.s.), kā arī analizējot procentuālās atšķirības, arī šajā apgalvojumā ir vērojams ļoti līdzīgs vērtējums starp darbiniekiem un bērniem (skatīt 20.tabulu).

Nākamajā apgalvojumā „Ja pusaudzis ir pietiekoši nobriedis, viņam, pat pirms 16 g. sasniegšanas, var būt seksuāls kontakts ar pieaugušo” 28 (36,8%) bērni un 2 (4,8%) uzrāda, ka

pilnīgi vai daļēji piekrīt šādam apgalvojumam, iepretim 25 (32,9%) bērni un 17 (40,5%) darbinieki uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji nepiekrīt, savukārt 23 (30,3%) bērni un 23 (54,8%) darbinieki norāda, ka viņiem ir grūti izvēlēties atbildi. Kopumā ir vērojamas statistiski nozīmīgas atšķirības šī apgalvojuma vērtējumā ($\chi^2 = 15,552$, $p < 0,001$). Šajā apgalvojumā katru no iespējamām atbildēm ir izvēlējušies aptuveni trešā daļa bērnu nama dzīvojošie bērni un nedaudz vairāk kā puse no darbiniekiem nespēja sniegt konkrētu atbildi. Tas norāda uz ievērojamu vardarbības riska paaugstināšanos (skatīt 20.tabulu).

Nākamajā apgalvojumā „Ja ir pierādīts, ka pieaugušajam ir bijis seksuālas attiecības ar bērnu, viņš būtu noteikti jā sodā” 49 (64,5%) bērni un 39 (92,9%) uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji piekrīt šādam apgalvojumam, iepretim 11 (14,5%) bērni un 1 (2,4%) darbinieki uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji nepiekrīt, savukārt 16 (21,1%) bērni un 2 (4,8%) darbinieki norāda, ka viņiem ir grūti izvēlēties atbildi. Kopumā ir vērojamas statistiski nozīmīgas atšķirības šī apgalvojuma vērtējumā ($\chi^2 = 11,518$, $p < 0,001$). Kopumā aptuveni trešā daļa bērnu nepiekrīt šim apgalvojumam vai arī nespēja sniegt konkrētu atbildi, tas iespējams, var norādīt, ka neskatoties uz vecāku nodarījumu, bērni nevēlas, ka tie tiktu sodīti. Pievienošanās šādam uzskatam var radīt grūtības gadījumos, kad tiek ierosināts kriminālprocess, jo bērni var nevēlēties sadarboties un liecināt pret vecākiem (skatīt 20.tabulu).

Pēdējais apgalvojums „Kad es biju bērns, man bija pietiekošas zināšanas, lai atpazītu ar seksuālu vardarbību saistītas situācijas” tika piedāvāts tikai bērniem. 44 (57,9%) bērni uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji piekrīt šādam apgalvojumam, iepretim 11 (14,5%) bērni uzrāda, ka pilnīgi vai daļēji nepiekrīt, savukārt 21 (27,6%) bērni norāda, ka viņiem ir grūti izvēlēties atbildi. Kopumā tikai nedaudz mazāk par pusi no bērniem nepiekrīt šim apgalvojumam vai arī nespēja sniegt konkrētu atbildi, tas norāda, ka būtu nepieciešams organizēt vairāk izglītojošus un informatīvus pasākumus, kas vērsti uz seksuālās vardarbības novēršanu un personīgās drošības paaugstināšanu (skatīt 21.tabulu).

Izpratne par seksuālu vardarbību atspoguļo arī aptauja „Bērnu seksuālā uzvedība”.

No piedāvātajiem pirmsskolas vecuma bērnu seksuālās uzvedības aprakstiem lielākā daļa darbinieku 32 (76,2%) kā veselīgu seksuālo uzvedību uzrādīja „Skatās uz saviem dzimumorgāniem un salīdzina ar vienaudžu”. Šāds uzskats atbilst vispārpieņemtiem uzskatiem par bērnu seksuālo attīstību pirmsskolas vecumā. Tāpat lielākā daļa darbinieku 17 (40,5%) uzskatīja, ka veselīga seksuālā uzvedība ir aprakstīta arī apgalvojumā „Labprāt skūpstā pieaugušos”. Tipiski šāda uzvedība būtu attiecināma kā tāda, kurai būtu jāpievērš uzmanība. Taču, iespējams, bērnu nama vidē, mazi bērni, kuri visbiežāk ir zaudējuši savu primārās piesaistes figūru vai tāda viņiem nav izveidojusies vispār, ķermenisku tuvību cenšas veidot ar visiem pieaugušajiem, kuri ir pieejami (skatīt 21.tabulu).

Darbinieku uzskati par pirmsskolas vecuma bērnu seksuālo uzvedību

	Atbildes				
	Veselīga uzvedība	Pievērst uzmanību	Seks. vd sekas	Grūti pateikt	Nav atbildes
	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Skatās uz saviem dzimorg. un salīdzina ar vienaudžu Masturbē	32 (76.2)	2 (4.8)	0	5 (11.9)	3 (7.1)
Kaut ko ievieto dzimumorgānos vai anālajā atverē	8 (19.0)	20 (47.6)	6 (14.3)	5 (11.9)	3 (7.1)
Izspēlē seksuālās darbības ar lēllēm	0	14 (33.3)	21 (50.0)	4 (9.5)	3 (7.1)
Izmanto vulgārus dzimorg. un seks. darbību apzīmējumus	4 (9.5)	15 (35.7)	17 (40.5)	3 (7.1)	3 (7.1)
Piespiež citus bērnus izspēlēt seksuālas darbības	0	16 (38.1)	12 (28.6)	9 (21.6)	5 (11.9)
Zīmē kailu cilvēku ar dzimumorgāniem	1 (2.4)	15 (35.7)	19 (45.2)	3 (7.1)	4 (9.5)
Zīmē cilvēkus, kas nodarbojas ar seksu	6 (14.3)	13 (31.0)	9 (21.4)	10 (23.8)	4 (9.5)
Kategoriski atsakās izģērbties citu klātbūtnē	1 (2.4)	13 (31.0)	23 (54.8)	2 (4.8)	3 (7.1)
Labprāt skūpstā pieaugušos	10 (23.8)	8 (19.0)	15 (35.7)	5 (11.9)	4 (9.5)
Stāsta, ka kāds pieaugušais viņa mutē bāza mēli	17 (40.5)	8 (19.0)	2 (4.8)	12 (28.6)	3 (7.1)
	0	14 (33.3)	22 (52.4)	3 (7.1)	3 (7.1)

No piedāvātajiem pirmsskolas vecuma bērnu seksuālās uzvedības aprakstiem lielākā daļa darbinieku norādīja, ka „masturbēšana” 20 (47,6%) būtu vērtējama kā uzvedība, kurai jāpievēršas pastiprināta uzmanība. Taču ir zināms, ka lielākā daļa pirmsskolas vecuma bērnu aiztiek savus dzimumorgānus, un, ka dažkārt emocionāli novārtā pamesti bērni tādā veidā sniedz sev mierinājumu. Tāpat, lielākā daļa darbinieku uzrādīja, ka apgalvojumos „Izmanto vulgārus dzimumorgānu un seksuālu darbību apzīmējumus” 16 (38,1%) un „Zīmē kailu cilvēku ar dzimumorgāniem” 13 (31,0%) ir aprakstīta uzvedība par kuru ir vērts satraukties un pievērst pastiprinātu uzmanību. Šādi uzskati atbilst vispārpieņemtiem uzskatiem par bērnu seksuālo attīstību pirmsskolas vecumā (skatīt 21.tabulu).

Savukārt, no piedāvātajiem apgalvojumiem, kā uzvedību, kas varētu būt seksuālas vardarbības sekas lielākā daļa darbinieku atzīmēja uzvedības aprakstus: „Kaut ko ievieto dzimumorgānos vai anālajā atverē” 21 (50,0%), „Izspēlē seksuālās darbības ar lēllēm” 17 (40,55), „Piespiež citus bērnus izspēlēt seksuālas darbības” 19 (45,2%), „Zīmē cilvēkus, kas nodarbojas ar seksu” 23 (54,8%), „Kategoriski atsakās izģērbties citu klātbūtnē”(15 (35,7%) un „Stāsta, ka kāds pieaugušais viņa mutē bāza mēli” 22 (52,4%). Šādi uzskati atbilst vispārpieņemtiem uzskatiem par pazīmēm, kas varētu liecināt par piedzīvotu seksuālu vardarbību (skatīt 21.tabulu).

No piedāvātajiem apgalvojumiem visgrūtāk darbiniekiem atbildi izvēlēties bija apgalvojumos – „Labprāt skūpstā pieaugušos” 12 (28,6%), „Zīmē kailu cilvēku ar dzimumorgāniem” 10 (23,8%) un „Izmanto vulgārus dzimumorgānu un seksuālo darbību apzīmējumus” 9 (21,6%). Šie ir salīdzinoši augsti rādītāji. Piedevām, arī pārējos apgalvojumos vairāki darbinieki nespēja izvēlēties konkrētu atbildi. Tāpat vairāki darbinieki kā veselīgu uzvedību bija atzinuši tādu pirmsskolas vecuma bērnu seksuālo uzvedību, kuru tipiski uzskata par tādu, kurai būtu jāpievērš uzmanību vai par seksuālās vardarbības sekām, piemēram, „Zīmē

kailu cilvēku ar dzimumorgāniem” 6 (14,3%), „Kategoriski atsakās izģērbties citu klātbūtnē” 10 (23,8%), „Masturbē” 8 (19,0%), „Izspēlē seksuālās darbības ar lēllēm” 4 (9,5%) u.c. (skatīt 21.tabulu). Šādas atbildes norāda, ka būtu jāturpina izglītojošie un informatīvie pasākumi darbinieku vidū.

Izpratni par vardarbību veicina atbilstošu zināšanu iegūšana, tādēļ darbiniekiem tika jautāts - kāda veida izglītību un atbalstu Jūs esat saņēmis, lai labāk zinātu kā izturēties seksuālas vardarbības gadījumos pret bērnu? 29 (69,0%) norāda, ka zināšanas ieguvuši semināros, 8 (19,0%) – augstskolā, 8 (19,0%) – komandā, 4 (9,5%) pašizglītošanās rezultātā, 3 (7,5%) – supervīzijās, 2 (4,8%) – konsultējušies ar psihologu, bet 1 (2,4%) – konsultējušies ar sociālo darbinieku un 11 (26,2%) uz šo jautājumu nav atbildējuši, kas norāda uz nepieciešamību turpināt izglītojošo un informatīvo darbu.

Lai atbildētu uz pētījuma jautājumu, **kāda ir rīcība vardarbības gadījumos pret institūcijās dzīvojošiem bērniem**, tika analizēti dati, kas iegūti aptaujā „Bērnu viktimizācijas aptaujā” - aprūpētāju versija.

Bērnu namā strādājošiem darbiniekiem tika jautāts - vai Jūs rīkojaties, ja Jums ir aizdomas vai esat pārliecināts, ka kāds Jūsu institūcijā dzīvojošs bērns ir cietis no seksuālas vardarbības? 15 (35,7%) darbinieki norādīja, ka vienmēr rīkojas, kas ir aptuveni tikai trešā daļa darbinieku. 1 (2,4%) darbinieks norādīja, ka vairumā gadījumu, 2 (4,8%) – dažos gadījumos, 3 (7,1%) – nekad vai gandrīz nekad. Šādas atbildes norāda, ka pastāv risks, ja bērns cieš vai ir cietis no seksuālas vardarbības, ka viņš var nesaņemt palīdzību un netikt pasargāts. Puse no darbiniekiem 21 (50,0%) norāda, ka ar šādiem gadījumiem nav saskārušies.

Analizējot aptaujas rezultātus uz jautājumu - vai pēdējo 12 mēnešu laikā tika konstatētas un/vai veiktas kādas darbības saistībā ar... tika, iegūtas šādas atbildes: 7 (16,7%) darbinieki uzrāda, ka saskārušies un/vai rīkojušies gadījumā, kad seksuālu vardarbību veicis svešs pieaugušais pret bērnu namā dzīvojošu bērnu, 6 (14,3%) darbinieki uzrāda, ka saskārušies un/vai rīkojušies gadījumā, kad seksuālu vardarbību veicis vienaudzis, 5 (11,9%) darbinieki uzrāda, ka saskārušies un/vai rīkojušies gadījumā, kad seksuālu vardarbību veicis ģimenes loceklis un 3 (7,1%) darbinieki uzrāda, ka saskārušies un/vai rīkojušies gadījumā, kad seksuālu vardarbību pret bērnu namā dzīvojošu bērnu veicis pazīstams pieaugušais (skatīt 22.tabulu).

22.tabula

Darbinieku veikto darbību biežums seksuālas vardarbības pret bērnu gadījumā

	Veiktas darbības	
	Nē N (%)	Jā N (%)
Seksuālu vardarbību, ko pret Jūsu bērnu namā dzīvojošu bērnu veicis ģimenes loceklis	37 (88.1)	5 (11.9)
Seksuālu vardarbību, ko pret Jūsu institūcijā dzīvojošu bērnu veicis pazīstams pieaugušais	39 (92.9)	3 (7.1)
Seksuālu vardarbību, ko pret Jūsu institūcijā dzīvojošu bērnu veicis svešs pieaugušais	35 (83.3)	7 (16.7)
Seksuālu vardarbību, ko pret Jūsu institūcijā dzīvojošu bērnu veicis vienaudzis	36 (85.7)	6 (14.3)

Bērnu namā strādājošiem darbiniekiem arī tika jautāts - ja jūs rīkojāties seksuālas vardarbības pret bērnu gadījumā, ar kādiem šķēršļiem Jums nācās saskarties? Uz šo jautājumu atbildes sniedza 9 darbinieki. No tiem 6 (66,7%) darbinieki norādīja, ka šķērslis ir bijis cietušā noliegšana, neizpratne, kas norāda uz atbildības uzlikšana upurim un var samazināt iespēju, ka bērns tika pasargāts, 2 (22,2%) darbinieki norādīja uz citu neizpratni, tātad uz atbalsta trūkumu, bet pa vienam (11,1%) norādīja uz pierādījumu trūkumu, policijas nevēlēšanos iesaistīties, konfidencialitātes neievērošanu un, ka pēc vardarbības bija pagājis ilgs laiks.

Lai atbildētu uz pētījuma jautājumu, **kādas ir palīdzības saņemšanas iespējas institūcijās dzīvojošiem bērniem, kuri cietuši no vardarbības**, tika analizēti dati, kas iegūti aptaujā „Bērnu viktimizācijas aptaujā” - aprūpētāju versija, un „Atbalsts un palīdzība bērniem” – bērnu un aprūpētāju versija.

Bērnu namā strādājošiem darbiniekiem tika lūgts atbildēt uz jautājumu - ja Jums ir aizdomas, ka Jūsu institūcijā dzīvojošs bērns ir piedzīvojis jebkāda veida vardarbību, un ir nepieciešams veikt izpēti vai sniegt profesionālo palīdzību, vai varat rēķināties ar... Attiecībā uz institūcijām 13 (31,0%) darbinieki norādīja policiju, 11 (26,2%) – medicīnas iestādi, 11 (26,2%) – krīžu centru, 4 (9,5%) – Bāriņtiesu, 3 (7,1%) – sociālo dienestu, bet 3 (7,1%) – Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju un 15 (35,7%) uz šo jautājumu atbildi nesniedza. Attiecībā uz speciālistiem 22 (52,4%) darbinieki norādīja psihologu, 6 (14,3%) – psihoterapeitu, 5 (11,9%) – mediķi, 3 (7,1%) – sociālo darbinieku, 2 (4,8%) – juristu, bet 2 (4,8%) – ārstu-psihiatru un 17 (40,5%) uz šo jautājumu atbildi nesniedza.

Atbildot uz jautājumu - kāda palīdzība tika nodrošināta Jūsu institūcijā dzīvojošiem bērniem, kuri cietuši no seksuālas vardarbības? No visiem respondentiem tikai 4 (9,5%) darbinieki sniedza atbildi un visi viņi norādīja, ka bērns saņēma psiholoģisko palīdzību.

Aptaujā „Atbalsts un palīdzība bērniem” tika iegūtas šādas atbildes (skatīt 23.tabulu). Visvairāk, 60 (78,9%) bērni, un 42 (100,0%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama medicīniska palīdzība viņš noteikti saņems vai visdrīzāk saņems palīdzību. Taču 6 (7,9%) bērni norāda, visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību un 9 (11,8%) bērniem bija grūti izvēlēties atbildi. 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu atbildi nesniedza. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 10,229$, $p < 0,01$).

Savukārt, situācijā, ja bērnu terorizē vai kaitina citi bērnu nama bērni 52 (68,4%) bērni un 41 (97,6%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai visdrīzāk saņems. Taču 4 (5,3%) bērni un 1 (2,4%) darbinieks norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību un salīdzinoši liels, 20 (26,3%), ir to bērnu skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums šajā apgalvojumā ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 14,509$, $p < 0,001$).

Darbinieku un bērnu uzrādītās palīdzības saņemšanas iespēju biežums

		Palīdzības iespējas				χ^2
		Būs	Nebūs	Grūti pateikt	Nav atbildes	
		N (%)	N (%)	N (%)	N (%)	
Terorizē vai kaitina skolas biedri	B	51 (67.1)	4 (5.3)	21 (27.6)	0	14,118***
	D	39 (92.9)	3 (7.1)	0	0	
Terorizē vai kaitina draugi no bērnu nama	B	52 (68.4)	4 (5.3)	20 (26.3)	0	14,509***
	D	41 (97.6)	1 (2.4)	0	0	
Bērnu nama darbinieki izturas vardarbīgi	B	50 (65.8)	6 (7.9)	20 (26.3)	0	18,429***
	D	42 (100.0)	0	0	0	
Skolotājs izturas vardarbīgi	B	53 (69.7)	2 (2.6)	20 (26.3)	1 (1.3)	15,641***
	D	38 (90.5)	4 (9.5)	0	0	
Ģimenes loceklis izturas vardarbīgi	B	45 (59.2)	11 (14.5)	20 (26.3)	0	16,631***
	D	37 (88.1)	4 (9.5)	0	1 (2.4)	
Skolasbiedri liek tev darīt lietas, kas saistītas ar seksu	B	49 (64.5)	6 (7.9)	20 (26.3)	1 (1.3)	14,548***
	D	39 (92.9)	3 (7.1)	0	0	
Vienaudži no bērnu nama liek darīt lietas, kas saistītas ar seksu	B	47 (61.8)	8 (10.5)	21 (27.6)	0	15,508***
	D	39 (92.9)	3 (7.1)	0	0	
Bērnu nama darbinieks liek darīt lietas, kas saistītas ar seksu	B	49 (64.5)	10 (13.2)	17 (22.4)	0	-
	D	-	-	-	-	
Skolotājs liek darīt lietas, kas saistītas ar seksu	B	48 (63.2)	5 (6.6)	23 (30.3)	0	15,959***
	D	39 (92.9)	3 (7.1)	0	0	
Pazīstams pieaugušais liek darīt lietas, kas saistītas ar seksu	B	47 (61.8)	8 (10.5)	20 (26.3)	1 (1.3)	15,508***
	D	39 (92.9)	3 (7.1)	0	0	
Nepieciešama medicīniska palīdzība un aprūpe	B	60 (78.9)	6 (7.9)	9 (11.8)	1 (1.3)	10,229**
	D	42 (100.0)	0	0	0	
Jūtas apjucis vai vientuļš, netiek ar sevi galā	B	40 (52.6)	5 (6.6)	30 (39.5)	1 (1.3)	26,045***
	D	41 (97.6)	1 (2.4)	0	0	
Nevar sadzīvot ar ģimeni vai savu puisī/meiteni	B	38 (50.0)	7 (9.2)	30 (39.5)	1 (1.3)	23,438***
	D	34 (81.0)	8 (19.0)	0	0	
Problēmas ar alkoholu vai narkotikām	B	50 (65.8)	4 (5.3)	21 (27.6)	1 (1.3)	14,336**
	D	37 (90.2)	4 (9.8)	0	1 (1.3)	

* p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001

Līdzīgā apgalvojumā, kurā bērnu terorizē vai kaitina skolas biedri 51 (67,1%) bērni un 39 (92,9%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai visdrīzāk saņems. Taču 4 (5,3%) bērni un 3 (7,1%) darbinieks norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību un salīdzinoši liels, 21 (27,6%), ir to bērnu skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums šajā apgalvojumā ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 14,118$, $p < 0,001$).

Citā situācijā, kurā bērnu nama darbinieks ir vardarbīgs pret bērnu 50 (65,8%) bērni un 42 (100,0%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai visdrīzāk saņems. Taču 6 (7,9%) bērni norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību un salīdzinoši liels, 20 (26,3%), ir to bērnu skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums šajā apgalvojumā ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 18,429$, $p < 0,001$).

Situācijā, ja skolotājs izturas vardarbīgi 53 (69,7%) bērni un 38 (90,5%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai

visdrīzāk saņems. Taču 2 (2,6%) bērni un 4 (9,5%) darbinieki norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību un salīdzinoši liels, 20 (26,3%), ir to bērnu skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi. 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu atbildi nesniedza. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums šajā apgalvojumā ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 15,641$, $p < 0,001$).

Savukārt, situācijā, ja pret bērnu kāds no ģimenes locekļiem izturas vardarbīgi 45 (59,2%) bērni un 37 (88,1%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai visdrīzāk saņems. Taču 11 (14,5%) bērni un 4 (9,5%) darbinieki norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību un salīdzinoši liels, 20 (26,3%), ir to bērnu skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi. 1 (2,4%) darbinieks uz šo jautājumu atbildi nesniedza. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums šajā apgalvojumā ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 16,631$, $p < 0,001$).

Citā situācijā, kurā skolas biedri liek darīt lietas, kas saistītas ar seksu 49 (64,5%) bērni un 39 (92,9%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai visdrīzāk saņems. Taču 6 (7,9%) bērni un 3 (7,1%) darbinieki norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību un salīdzinoši liels, 20 (26,3%), ir to bērnu skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi. 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu atbildi nesniedza. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums šajā apgalvojumā ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 14,548$, $p < 0,001$).

Līdzīgā situācijā, kurā vienaudži no bērnu nama liek darīt lietas, kas saistītas ar seksu 47 (61,8%) bērni un 39 (92,9%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai visdrīzāk saņems. Taču 8 (10,5%) bērni un 3 (7,1%) darbinieki norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību un salīdzinoši liels, 21 (27,6%), ir to bērnu skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums šajā apgalvojumā ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 15,508$, $p < 0,001$).

Situācijā, kurā bērnu nama darbinieks liek darīt lietas, kas saistītas ar seksu atbildes sniedza tikai bērni, no kuriem 49 (64,5%) norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai visdrīzāk saņems. Taču 10 (13,2%) bērni norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību un 17 (22,4%), ir to bērnu skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi.

Līdzīgā situācijā, kurā skolotājs liek darīt lietas, kas saistītas ar seksu 48 (63,2%) bērni un 39 (92,9%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai visdrīzāk saņems. Taču 5 (6,6%) bērni un 3 (7,1%) darbinieki norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību un salīdzinoši liels, 23 (30,3%), ir to bērnu

skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums šajā apgalvojumā ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 15,959$, $p < 0,001$).

Vēl vienā līdzīgā situācijā, kurā pazīstams pieaugušais liek darīt lietas, kas saistītas ar seksu 47 (61,8%) bērni un 39 (92,9%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai visdrīzāk saņems. Taču 8 (10,5%) bērni un 3 (7,1%) darbinieki norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību un salīdzinoši liels, 20 (26,3%), ir to bērnu skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi. 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu atbildi nesniedza. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums šajā apgalvojumā ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 15,508$, $p < 0,001$).

Nākamā situācija bija saistīta ar bērna emocionālo stāvokli, tajā tika aprakstīta situācija, kurā bērns jūtas apjucis vai vientuļš un netiek ar sevi galā. 40 (52,6%) bērni un 41 (97,6%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai visdrīzāk saņems. Taču 5 (6,6%) bērni un 1 (2,4%) darbinieki norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību. Šajā apgalvojumā, salīdzinot ar citiem, bija vislielākais, 30 (39,5%), to bērnu skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi. 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu atbildi nesniedza. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums šajā apgalvojumā ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 26,045$, $p < 0,001$).

Citā situācijā, kurā palīdzība nepieciešama, jo bērns nevar sadzīvot ar savu ģimeni vai savu puisī/meiteni 38 (50,0%) bērni un 34 (81,0%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai visdrīzāk saņems. Taču 7 (9,2%) bērni un 8 (19,0%) darbinieki norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību. Šajā apgalvojumā, salīdzinot ar citiem, bija vislielākais, 30 (39,5%), to bērnu skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi. 1 (1,3%) bērns uz šo jautājumu atbildi nesniedza. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums šajā apgalvojumā ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 23,438$, $p < 0,001$).

Pēdējā situācijā, kurā bērnam būtu nepieciešama palīdzība, jo viņam ir problēmas ar alkoholu vai narkotikām 50 (65,8%) bērni un 37 (90,2%) darbinieki norāda, ka, ja bērnam būs nepieciešama palīdzība šādā situācijā, tad viņš to noteikti saņems vai visdrīzāk saņems. Taču 4 (5,3%) bērni un 4 (9,8%) darbinieki norāda, ka visticamāk nesaņems vai noteikti nesaņems palīdzību un salīdzinoši liels, 21 (27,6%), ir to bērnu skaits, kuriem bija grūti izvēlēties atbildi. 1 (1,3%) bērns un 1 (2,4%) darbinieks uz šo jautājumu atbildi nesniedza. Darbinieku un bērnu palīdzības saņemšanas iespēju vērtējums šajā apgalvojumā ir statistiski nozīmīgi atšķirīgs ($\chi^2 = 14,336$, $p < 0,01$).

Intervijās un fokusa grupās iegūtie rezultāti

Intervijas ar jauniešiem, kas uzauguši bērnu namā

Visi intervējamie bērnu namā dzīvo no pirmskolas vecuma. Savu ierašanos bērnu namā vai nu neatceras vai apraksta to kā „biedējošu” un „bija diezgan grūti pielāgoties tam visam”. Neviens no intervējamajiem nav mainījis institūciju. Dzīvojot bērnu namā, visiem bērniem bija kaut kāda saikne ar bioloģisko ģimeni, viens tikās ar mammu, 2 ar mammu un tēti, bet trīs gan ar kādu no vecākiem, gan paplašinātās ģimenes locekļiem. Taču visiem viņiem šīs tikšanās bija neregulāras, ar lieliem pārtraukumiem, pat vairāku gadu garumā. Uz šo brīdi diviem no respondentiem vienas vai abi vecāki ir miruši.

Visi respondenti norāda, ka viņiem ir bijusi sava gulta, skapis vai plaukti, savas drēbes. Pārgērbšanās notikusi istabiņā, kurā atradās arī pārējie istabiņā dzīvojošie bērni. Mazotnē dzīvojuši lielākās istabiņās, kurās bijuši daudzi bērni, bet pusaudžu gadus pa 2-3 vienā istabiņā. Viens no intervējamajiem norāda, ka viņa istabiņa bijusi slēdzama, taču viņi pārkāpuši noteikumus, un tādēļ atslēga ir izņemta. Visi respondenti norāda uz noteiktu dienas kārtību institūcijā.

Visi respondenti norādīja, ka vecākie bērni pret jaunākajiem izturējās emocionāli un fiziski vardarbīgi. Viens no respondentiem stāsta, ka ja lielākie bērni tika pie pusdienu galda, tad noēda, to, ko vēlējās un mazajiem bija jādalās ar pārpalikumiem. Visi respondenti arī ziņo, ka vecākie bērni dažādi izmantoja jaunākos, liekot viņiem tīrīt viņa vietā vai izdarīt citus pakalpojumus.

Zināšanas par seksuālām attiecībām 3 respondenti ieguvusi no bērnu nama vai pieaicinātiem speciālistiem, bet 2 ar draugu starpniecību. Intervējamie stāsta, ka bērnu namā seksuālas attiecības bērni uzsāk 14-16.gadu vecumā. Visi respondenti norāda, ka pusaudžu seksuālas attiecības, visbiežāk notiek ārpus bērnu nama, taču visi norāda, ka ir bijuši gadījumi, kad tas ir noticis arī bērnu namā.

Visi respondenti spēja pateikt savu vardarbības definīciju, piemēram, „citu cilvēku aizskaršana”, „tas, ko izdara pret tavu gribu” utml. Ne viens no respondentiem neatzīst, ka viņš būtu cietis no seksuālas vardarbības, taču divi no viņiem norāda, ka zina tādus bērnus, kas ir cietuši no seksuālas vardarbības ārpus bērnu nama, taču visi viņi norāda, ka biežāk bērni cieš no emocionālas un fiziskas vardarbības.

Visi respondenti norāda, ka var pēc palīdzības vērsties pie audzinātājiem, iestādes vadītāja, taču tai pat laikā norāda, ka uzticēties un paļauties var tikai uz sevi.

Fokusa grupa ar ekspertiem

Bērnu nama vide tiek raksturota kā tāda, kurā bērnam ir dota iespēja augt un attīstīties, gadījumos, ja bērns dažādu iemeslu dēļ nevar dzīvot ģimenē. Visi eksperti atzīmē, ka pēdējos gados daudz tiek darīts, lai bērnu nama vide tuvinātos ģimenes videi, taču dažādos bērnu namos

situācijas ir ļoti atšķirīgas. Eksperti norāda, ka bērnu namos augošajiem bērniem ir izteikts kolektīvisms un nepieciešamība dzīvot grupās, kas saglabājas arī pieaugot, ka augot bērnu namā viņi neiegūst visas prasmes un iemaņas, kas nepieciešamas sociāli adaptētai pieaugušo dzīvei. Tāpat eksperti norāda, ka šiem bērniem ir labas pielāgošanās spējas un viņi labi prot manipulēt ar apkārtējiem.

Visi eksperti norāda, ka vardarbības definīcijas ir sniegtas Bērnu tiesību aizsardzības likumā un spēj tās izstāstīt un analizēt. Kā vardarbības cēloņus institūcijās eksperti norāda, bērnu iepriekšējā pieredze, darbinieku nedrošība un nespēja atrisināt konfliktus starp bērniem un starp pieaugušajiem un bērniem, slēgtā vide, nepietiekams skaits personāla un nepietiekami izstrādāti atlases kritēriji. Visi eksperti norāda, ka profesionāļiem ir zināma tikai daļa no vardarbības gadījumiem, un, ka lielāka daļa paliek neatklāta.

Visi eksperti norāda, ka vardarbības iespējamība, palielinās, pieaugot bērnu skaitam institūcijās, kā arī. viņi norāda, ka darbinieku skaits ir atbilstošs LR likumdošanai, taču, salīdzinot ar Rietumu pieredzi, darbinieku skaits varētu būt daudz lielāks un tas samazinātu vardarbības iespējas. Visi eksperti norāda, ka teorētiskās zināšanas darbiniekiem caurmērā ir labā līmenī, taču zems to praktiskais pielietojums. Visi eksperti norāda, ka pastāv shēma kā rīkoties vardarbības pret bērnu gadījumos, kas lielākoties tiek piemērota smagākajos gadījumos. Kā labas prakses piemērus visi eksperti min, krīžu centru un speciālistu pieejamību un atbalstu gan bērniem gan darbiniekiem situācijās, kad viņi sastopas ar vardarbības situācijām.

Nobeigums un secinājumi

1. Kāda ir vardarbības pret bērnu izplatība institūcijās dzīvojošiem bērniem?

Datu analīze liecina, ka 54 (71,1%) bērni uzrāda, ka cietuši no tradicionāliem noziegumiem pēdējo 12 mēnešu laikā, 23 (30,3%) bērni uzrāda, ka cietuši no emocionālas un/vai fiziskas vardarbības no aprūpētājiem pēdējo 12 mēnešu laikā, 29 (38,2%) bērni uzrāda, ka pēdējo 12 mēnešu laikā cietuši no vardarbības no vienaudžiem, 33 (43,4%) bērni uzrāda, ka pēdējo 12 mēnešu laikā cietuši no seksuālas vardarbības.

2. Kāda ir darbinieku un institūcijās dzīvojošo bērnu izpratne par vardarbību?

Statistiski nozīmīgas atšķirības starp bērnu un darbinieku vērtējumu tika iegūtas apgalvojumos „Ja ir pierādīts, ka pieaugušajam ir bijis seksuālas attiecības ar bērnu, viņš būtu noteikti jāsoda” un „Cilvēkiem, kuriem ir seksuālas attiecības, būtu jābūt vienā vecumā”.

3. Kāda ir rīcība vardarbības gadījumos pret institūcijās dzīvojošiem bērniem?

Datu analīze liecina, ka 15 (35,7%) darbinieki vienmēr rīkojas, kas ir aptuveni tikai trešā daļa darbinieku. 1 (2,4%) darbinieks norādīja, ka vairumā gadījumu, 2 (4,8%) – dažos gadījumos, 3

(7,1%) – nekad vai gandrīz nekad. Šādas atbildes norāda, ka pastāv risks, ja bērns ciešs vai ir cietis no seksuālas vardarbības, ka viņš var nesaņemt palīdzību un netikt pasargāts. Puse no darbiniekiem 21 (50,0%) norāda, ka ar šādiem gadījumiem nav saskārušies.

4. Kādas ir palīdzības saņemšanas iespējas institūcijās dzīvojošiem bērniem, kuri cietuši no vardarbības?

Visos aptaujas „Atbalsts un palīdzība bērniem” apgalvojumos tika iegūts statistiski nozīmīgi atšķirīgs vērtējums starp bērnu un darbinieku atbildēm.

Kopumā datu analīze liecina, ka būtu jāturpina informatīvi izglītojošais darbs par jautājumiem, kas saistīti ar vardarbību pret bērnu, kā arī jāizstrādā daudzpusīga vardarbības novēršanas un intervences sistēma vardarbības pret bērnu gadījumā.

Izmantotā literatūra

Finkelhor, D., Hamby, S.L., Ormrod, R., & Turner, H. (2005). The Juvenile Victimization Questionnaire: reliability, validity, and national norms. *Child Abuse and Neglect*, 29(4), 383-412.